САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ОРГАН ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

INDEPENDENT UKRAINE

Зміст

ЧІКАҐО **Ст. ПОЛ**

РІК IV. **СІЧЕНЬ, 1951.** **Ч. 1 (36).**

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Український Конґресовий Комітет, Організаційний референт: Оголошення з зазивом до збірки на Український Народний Фонд містимо і будемо у всьому намагить Вам помагати в тому напрямі. Повідомлення Контрольної Комісії УКК про те, скільки зібрано — видано, а скільки осталось в Касі Народного Фонду містити вважаємо злишнім. Від Контрольної Комісії ми б були більше раді почути на що детально видано з каси У. Н. Ф. $ 17,267.84, як лише те, що «прибутки і видатки обґрунтовані касовими документами». Контрольна Комісія обовязана провірити і подати до відома громадянству, чи видатки адміністрацийних чинників УКК зроблені згідно з резолюціями, постановами і духом УКК. Зокрема громадянству цікаво знати, яка інституція підписує квіти відбору грошей на УПА. Нам цікаво є теж діставати Ваші Комунікати і Звіти з праці.

Д-р Остап Грицай, Берхтесґаден (Німеччина):
Дякуємо за листа і заповіджену статтю, якої очікуємо з нетерпеливістю. Просимо Вас теж про продовження «Банкроти літератури».

Центральна Управа Організації Державного Відродження України: Ми ждемо на два невідповіджені листи.

Проф. Евген Онацький, Буенос Айрес (Арґентіна):
Ми свідомі багатьох технічних похибок у Вашій статті «Йоганн Вольфґанґ Ґете», але, на жаль, їх оминути тяжко з огляду на технічні перешкоди друку. Просимо Вас нам за те пробачити. «Спокуса самовиправдання» йде в цьому числі. Зовсім маєте рацію, що деякі числа «СУ» — сухі і нудні. Треба, щоби автори трохи мали більше вогню і запалу. І охоти. Мистецьку прозу теж ми б містили, якби наші мистці хотіли займатися прозою, а прозаїки мистецтвом. Коли, на жаль, в суспільності якось так сухо і нудно.

Степан Коцюба, Сен Пол (ЗДА):
Якщо ми комусь маємо бути вдячні за появу «Самостійної України» в 1950 році, то тільки Вам і то вдячні в такій мірі, що ледви чи можна наш довг вдячности Вам колиєь платити. Без Вашої щирої і відданої праці і жертвенности «Самостійна Україна» була б напевно принуджена на долю багатьох інших журналів на еміґрації. Тільки завдяки Вам ми живемо і будемо жити. Нехай ця наша скромна згадка буде Вам скромною заплатою за Ваш труд. Ми є горді тим, що маємо в українській суспільності такого громадянина.

Петро Войновський, Нюарк (ЗДА):
Ваш допис, на жаль, не змогли ми «в цілости і без змін» видрукувати з огляду на характер журналу. Згадку про заслуженого громадянина . . . — — — містимо в цьому числі. Щиро Вас вітаємо і просимо про нас памятати.

Інж. Степан Ю. Процюк, Австралія:
Дякуємо Вам за листа. Чекаємо дальших статтей. Бажаємо успіхів на новому місці. Бажані речі вислані поштою.

Петро Голубенко, Нью Йорк (ЗДА):
Ждемо на обіцянку.

Редакція «Хлібороб», Курітіба — Бразилія:
Щиро дякуємо за ласкавість анонсувати «Самостійну Україну» та перейняти представництво нашого журналу на Бразилію. Вашу газету теж анонсуємо у себе.

Проф. Степан Килимник, Торонто (Канада):
Будемо вдячні за дальший тяг Вашої розвідки про національне пробудження Галичини, Буковини і Закарпаття. Щирий привіт.

Проф. В. Гаєвський, Вентура (Каліфорнія, ЗДА):
Будемо Вам вдячні за обіцяну статтю про «Першу виставу «Березоля».

Вп. Пан Панас Сухомлин, раніше в Австралії:
Просимо Вас подати нам свою нову адресу. Маємо до Вас важну справу.

Місяць січень призначений на відновлення передплати за журнал «Самостійна Україна» на 1951 рік. Річна передплата виносить $ 3. Просимо усіх дотеперішніх передплатників не занедбати свого обовязку, щоби не спричинювати задержання висилки журналу.

Приєднуйте нових передплатників!

Ставайте членами — уділовцями Видавництва «Самостійна Україна»!

Складайте свої датки на Пресовий Фонд!

Місячник культури, політики і суспільного життя

Редагує Редакційна Колеґія.

Головний ред. д-р Тома Лапичак.

Видає УКРАЇНСЬКА НЕЗАЛЕЖНА ВИДАВНИЧА СПІЛКА «САМОСТІЙНА УКРАЇНА, Винніпеґ — Сен Пол — Чікаґо.

Адреса Редакції:

THE INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave, Chicago 19, Ill.

Адреса Адміністрації:

THE INDEPENDENT UKRAINE
P. O. Box 194 St. Paul 2, Minn. U. S. A.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання авторів повертаються.

Передруки з «Самостійної України» дозволені тільки за поданням джерела.

Статті підписані повним іменем автора є їх особистими думками і вони не конче мусять висловлювати думки редакції.

Редакція застерігає собі авторське право друкованих в журналі статтей.

Редакція містить теж дискусійні матеріяли, що є висловом думки автора, а не Редакції.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Ціна одного примірника в ЗДА і Канаді — 30 центів. В Англії і Австралії — 2 шилінґи. В інших державах рівновартність 30 центів в перечисленні на валюту даної держави по обов'язуючому курсі.

Передплата «Самостійної України» виносить річно:

в ЗДА і Канаді — $ 3;
в Англії і Австралії—24 шилінґи;
в інших державах рівновартість $ 3 в перечисленні на валюту даної держави.

INDEPENDENT UKRAINE

Articles published on political, cultural and social topics.

Edited by Editorial Committee

Published by

UKRAINIAN INDEPENDENT PUBLISHERS LTD.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК IV. СІЧЕНЬ, 1951. Ч. 1 (36).

Ол. Неприцький-Грановський

ТОБІ

У величі своїй, народе наш,
Могутній лицарю, без лаврів слави,
Не раз дивуєш світ і самих нас, —
Як борються твої потужні лави.

І хоч за чин нема признань тобі,
Ти вперто з ворогом на ріднім полі
Змагаєшся що сил. В тій боротьбі
Доводиш чуд за ідеали волі.

В тяжких стражданнях, в болях, між руїн
Прямуєш ти вперед спокійно, стало —
Розгортуєш грізної сили гін
І гордих діл вже доконав чи-мало!

Ти стримав дикий похід злих Хозар,
За волю обагрив степи широкі,
І кров'ю пригасив московський жар,
Як ворогом гатив яри глибокі.

Ти поколінням дав нестертий дар, —
Створив ніколи незабутні Крути,
Геройським чином освятив Базар,
Враз з смертію живеш, а хочеш бути!

І поруч вже старих, ростуть нові
Високі й не оплакані могили,
І ті, безслідно зрівняні в траві —
Герої в них своє життя зложили.

Спочив у них найкращий цвіт, — сини
Великих дій хороброго народу,
Черпаючи мети у давнини
Дають свій дух з віків новому роду!

Ти п'єш з джерел минулого ту міць,
Що в боротьбі дає майбутню силу,
Й продовжуєш сторіччами наш міт
У дивних проявах життя, — ту милу,

Мов чудотворну, здібність і красу,
Що наших ворогів на смерть бентежить.
І я, як всі, Тобі свій дар несу
І з подивом весь світ тебе най стежить.

Сльоза остання пролята в тиші,
Тривога серця за Твою майбутність,
Святий огонь незгаслої душі, —
Все, все Тобі і на Твою славутність.

Нехай мій розум скрізь, мов меч, січе,
І творить за діла Твої молитву
Аж доки голос Твій не пророче
В боях побідних — остаточну битву!

Мих. Ситник

З ЛІРИКИ

Завязує білою марлею
Рани землі перший сніг
І свистить над вівцями-хмарами
Вітру палючий батіг.

Ходять сни під нашими вікнами,
Залоскочують почуття . . .
І не віриться, що буде вік нами
Коверзувати життя.

Тільки ж в небі так нерозгадано
Місяць сумує над кимсь
І, як вишні дозрілі, падають
Десь у замети зірки.

Іван Хмельницький

В країні рабства і смерти

КОМУНІЗМ НА ПРАКТИЦІ

«Кожен працюватиме по можливості, а отримуватиме по потребі». Це головне комуністичне гасло в совєтських виправно-трудових таборах зовсім не дотримується, очевидно так само, як воно не буде дотримуватися і при комунізмі. Тут панує гасло «хто не працює — той не їсть». Навіть більше — той хто не може, або невсилі виробити надану норму — мусить умерти . . .

Ми — тобто мільйонове населення сибірських виправно-трудових таборів працювали над будівництвом нової дуже великої залізниці, що з'єднувала відомі своїм високим процентом металю таштагольські рудні з новим велетенським металюргічним комбінатом у місті Сталінську.

Цей один з найбільших у світі заводів потребував руду. Руда лежала на кількасот кілометрів у дуже гірській місцевості південного Алтаю т. зв. Гірській Шорії. Нам давалося будувати величезні у 70 а то й більше метрів насипи, пробивати у суцільних камінних горах (граніт, базальт) довгі тунелі, будувати містки через гірські ріки.

Це була циклопічна праця. Восьмий рік будувалася залізниця. Кожний кілометр коштував кілька мільйонів карбованців. Навіть при дешевій невільницькій праці ув'язнених. І десятки тисяч людей падали і вмирали на тих клятих горношорських скелях. В'язні вкривали своїми трупами усю трасу нової залізниці в країні, «де так вольно дише чоловік».

Нас пригнали сюди і примусили спочатку збудувати тюрми для себе самих, а потім корчувати ліс, рвати скелі, будувати тимчасові шляхи. Взимку і влітку до побудування бараків, нам довелося спати на холодній землі і під снігом. Люди вставали вранці мокрі, холодні і знесилені. Але бралися до роботи, стискаючи в руках сокири і пилки. Ніхто не хотів відставати. Навіть страшенні взимку морози не могли зупинити цієї затяжної боротьби з природою.

Щож примушувало в'язнів так працювати? Совєтський ентузіязм, ударництво, соціялістичне змагання?

Ні! Лише могутня сила, якою наділено кожну живу істоту: спрага до життя і боротьба за те, щоб жити.

Будуючи табір, кожен з цих підневільних «піонерів» большевицької «культури» чудово знав, що чим довше він житиме в снігу, чи спатиме на голій землі — тим швидше загине. Звідсіль і бажання швидше збудувати житло і переселитися в затишок, чи під дах хочби смердючого перенаселеного бараку. Тому, коли починали будувати взимку, всі намагалися закінчити будівництво до весни. Розпочаті влітку, — скінчити на осінь — тобто до початку двох найнездоровіших сезонів у тих місцях. Страх залишитися без даху, примушував бідолашних в'язнів показувати справді чудеса у «темпах соціялістичного будівництва».

Таку тюрму-табір на 10 тисяч чоловік будували за три місяці 150 людей.

Читач запитає: чому ж в'язні працювали на інших таборах, що не мають нічого спільного з будівництвом житла? Що ж примушувало людей працювати там?

Знов та сама спрага до життя. Адже ж у совєтських виправно-трудових таборах уся система харчування побудована у прямій залежності від виконання виробничих норм.

Ось, наприклад, офіційні норми горношорського трудового табору в 1938 р. В'язні отримували щоденно за виконання норми 50 проц. — 400 гр., від 50—75 проц. — 600 гр., від 75—99 — 700 гр. і за 100 проц. норми — 800 грамів хліба. Другу страву — кашу чи пиріжок, чи рибу, отримували лише ті в'язні, які виконували норми від 100 проц. і вище. Виконання до 99 проц. давало право на отримання лише першої страви — тобто звичайної «баланди» — низьковартісної зупи.

Людина, що кілька день не змогла виконати норми повністю і тому отримувала підряд кілька разів знижений раціон, при важкій роботі і страшенному холоді — охлявала, підупадала і скочувалася до «абісінії», або «слабосилки».

Щоб зберегти життя, в'язні працюють, кидаючи свої останні сили на вимоги «соціялістичної батьківщини». Їх праця безплатна і продуктивна. Транспорт і харчування дешеві. А крім того вони гинуть, здійснюючи плян контингенту НКВД.

В такий спосіб у «самій демократичній в світі країні» — немов гриби зростають табори НКВД. Це оплачується. Це чистий зарібок для країни рад. Чому ж тих таборів не збільшувати? Адже вони розбудовують державу, скорочують шлях людства до соціялізму, а мільйонів жертв до могили.

Зробімо тепер екскурсію у недалеке минуле. Згадаймо, що перед кожним новим величезним будівництвом починалися хвилі шаленого терору і арештів. Наприклад, 1929 р. почали будувати Біломорський канал, тоді одноразово почалася кампанія по «розкуркуленню» і масові репресії. 1933 р. большевики заходилися будувати канал Москва—Волга і того самого року підноситься хвиля арештів. 1935 року розпочинається будівництво військових автострад Москва—Минськ, Москва—Калуга, Москва—Київ, і одночасно почалася нова повідь арештів . . .

Як же так — мільйони безвільних невільників у таборах. Де депутати від народу? Чому ніхто ніколи не робить запитів у раді? Чому не згадується про це об'єктивно в пресі? Чому, коли вимерло на Україні 8—10 мільйонів людей, не було в жадній газеті написано стрічки?

Чому?

На сто тисяч різних «чому» свого народу большевики і не хотіли відповідати. Одягши на-

родам величезний намордник — НКВД, вони сміло й легко демонструють тільки всім лише захоплення і щастя тих народів.

ТАБОРИ — ШКОЛА АНТИБОЛЬШЕВИЗМУ

Зорганізувавши на більшу скалю свою машину всеохоплючого терору — ГПУ і НКВД, большевицькі організатори не добачували, яку величезну небезпеку уявляють собою поправні табори.

Цих людей не виховували на ідейних марксистів, що поділяли б погляди і потворні концепції вчення Леніна—Сталіна. А навпаки, кожна людина, що побувала в них, в далеких таборах — назавжди ставала ворогом большевизму.

Тюрми і табори Совєтського Союзу перетворилися у своєрідні опозиційні до комунізму політичні школи, де зустрічалися люди з різноманітними поглядами і знаннями, обмінювалися думками, дискутували і врешті решт виходили політично обізнаними людьми.

Правда, це було дуже небезпечно, бо III відділ НКВД насаджував густу сітку шпигунів — «сексотів», завербованих з самих в'язнів, яким обіцяли якісь привілеї — кращу і легшу працю, трохи хліба чи якихось харчів, обіцяли «дотермінове звільнення» і т. д. Але люди гуртувалися по два чоловіка і десь у затишку в куточку, щоб ніхто не чув, вели розмови на політичні теми.

Між, іншим, у справжніх політичних діячів виникає гостра потреба таких розмов-диспутів, і ніщо — ніякі репресії не можуть залякати мужних людей від діяльности. Навпаки, свою діяльність вони так майстерно замасковують, що НКВД часто-густо й не здогадується про них.

Багато видатніших в'язнів хотіли своє знання і політичний досвід передати іншим. Ачей хтось вийде з того пекла. Вони не лише висловлювали свої погляди, вони систематично їх викладали. Повставали цілі таємні школи. Очевидно праця проходила маленькими гуртками й законспіровано. Учасників «школи» перед тим уважно вивчалось. І така школа була до певної міри маленькою організацією, що мала завдання поширювати протибольшевицькі думки.

Люди зв'язані з собою спільною таємницею— помагали собі взаємно і другим. Вони намагались заперечити існуючу дійсність. В світі звірства, в світі потоптання людини, вони намагались дбати про людину. В світі тріюмфуючого терору НКВД, в світі, що був тріюмфом режиму над мільйонами своїх свідомих чи несвідомих ворогів — вони саботували цей тріюмф і це знущання, старачись полегшити муки. Намагаючись допомогти пережити лихоліття.

Тут, як і взагалі в СССР, ці організації не могли розростатись. Не могли зі собою контактуватись, щоб провадити взагалі якусь широку акцію. Кожна поодинока людина з власної ініціятиви робила, що могла, сама, або в малому колі найближчих однодумців.

Тому тут ніколи не було якихось відкритих виступів. Відомо лише два винятки, коли в'язні захопили зброю і боронились, як це було на Свирі (т. зв. свирське повстання) і в західній Сиберії (шарський бунт).

Але діяли скрізь поодинокі люди. Діяли вони й в нашому таборі.

Ось наведу один з прикладів. У нас був проф. В—в, що був засуджений за зв'язки з діячами Союзу Визволення України. Він був без ноги, а тому його не могли використати на праці в лісі, й як письменну людину призначили до хліборізки. Він цілий рік сумлінно виконував свою працю, нав'язав добрі зв'язки з пекарями, від яких отримував зайву кількість хліба, що його роздавав найбільш охлялим в'язням. Якось, коли нікого стороннього не було біля вікна хліборізні, він запитав мене, звідкіля я, і, довідавшись, що з Вінниці, радісно заговорив українською мовою:

— Колись я бував у вашому чудовому місті. Чи приведе Господь побувати на рідній землі?

— Дасть Бог . . .

— Ви молодший — витримаєте . . . А мене мабуть на довічне заслали сюди . . . Я відбув своїх сім років, але випускають . . . Беріть ось ще зайву пайку і по роздачі хліба приходьте до мене чай пити.

Від тоді ми заприятелювали. Кілька днів він вивчав мене, а коли почув мої погляди на большевизм, почав і сам говорити.

Потім він познайомив мене з видатним проф. Б. — бувшим відповідальним працівником «Держпляну». Часами він заступав навіть самого голову. Проф. Б. був своєрідною «енциклопедією» — він пам'ятав тисячі чисел совєтської статистики і наводячи їх, доводив облудність совєтської політики. Його засуджено за нарис про тварництво в СССР. Там було наведено чимало чисел. Ту статтю з великим зацікавленням надрукував часопис «Вівчарство». Вихід у світ часопису припав на той час, коли Сталін проголосив свою відому доповідь «про розвиток тваринництва в СССР».

Цифри проф. Б., взяті з офіційного «Центрального Статистичного Управління держпляну СССР» були точними і відповідали дійсності. Числа, що їх наводив Сталін були брехливі.

СССР зазнав страшенного зменшення поголів'я тварин, особливо під час чорних років «колективізації» і ліквідації «куркульства» як кляси. У 1929—30 рр. було винищено на Україні 90 проц. всіх коней, 60 проц. великої рогатої худоби і 75 проц. телят.

Большевицькі вожді захопилися ідеєю механізації сільського господарства, робили рівняння на трактори, а не на коня і тому було дивним і диким почути доповідь Сталіна, особливо для людей, що знали справжні числа.

НКВД негайно після доповіді Сталіна почало збірати примірники «Вівчарства». Ті абоненти, що ще не встигли розрізати числа часопису, залишилися. Кілька тисяч людей, що перечитали статистичну працю проф. Б. були заарештовані разом з автором . . .

Старий комуніст, ще з 1905 р., особистий приятель Леніна, який опозиційно відносився до висунення брутального Сталіна, зневірився у своїх комуністичних ідеях і читав нам антисовєтську

лекцію у затишній хліборізці сибірського виправно-трудового табору НКВД.

— Сьогодні я вам прочитаю лекцію, розраховану на масового слухача, на тему «Державний капіталізм большевицької держави і закріпощення робітників і селян».

— Просимо, професоре! Тим більш нам цікаво почути ту лекцію від вас, бувшого ідейного проповідника соціялізму — промовив професор українець, підморгнувши до мене.

— Слухай, земляче, — почав професор Б. — час творення п'ятиліток і початок масової колективізації 1929—30 рр., большевики офіційно назвали «соціялістичною реконструкцією промисловости і сільського господарства». Але хліборобство — це не промисловість, де на американський взірець можна наладнувати виробництво стандартних речей. Сільське господарство від самого створення світу побудоване на засадах одноосібного господарювання. Большевики для розгрому села, як сили, витворили химерну ідею колективізму, але вона є порушенням головного закону природи, яка створила з самого початку світу одиницю, не подібну на інші. Адже ж кожна людина має свої особливі якості, потреби, звички, прагне до своєї власности. Прагнення це не може бути замінене нічим іншим. Селянство, спираючись на свої власні засоби продукування, було величезною самостійною силою, серед якої завжди знаходилися провідники, а при певному притиску селянства, при нав'язуванні силою зросійщеного комунізму, могло б виникнути стихійне селянське повстання.

Тому більшовики, мобілізувавши всі свої сили і членів комуністичної партії, ГПУ, працівників совєтських установ, пресу і військо, почали обезземлювати село, видирати з приватного користування землю і засоби виробництва.

Тоді виникло кілька повстань в Україні, на Кавказі, в Середній Азії, але врешті-решт вони були криваво приборкані.

Селян переіменували в чудернацьку назву «колгоспник» і фактично зробили пролетарями, бо останніх набагато легше прив'язати до режиму і ліквідувати їх пасивний спротив. Спролетаризований селянин-колгоспник, назавжди втрачає самостійність і право за своїм власним бажанням використовувати землю, ремaнент і свій робочий час і тому остаточно закріпачувався, попавши в руки наставленому згори панові-голові з представників комуністичної партії ворожої селянству.

Але чому це одноразово з колективізацією розпочався розгром заможного селянства під відомим терміном «ліквідації куркульства як кляси?»

Заможне селянство в значній мірі провідне і знане в селі, мало свій авторитет, а тому легко могло перетворитися на актив протибольшевицьких повстань. Щоб відвернути увагу від справжнього автора колективізації, комуністи нацьковували бідніших селян на більш заможніх, підюджуючи словами: «грабуй награбоване!» Але і на цьому не зупинилися керівники комуністичної партії і совєтської держави. Відбувався процес дальшого закріпачення села. Українські селяни в більшості областей не отримували пашпортів. Виїхати без пашпорту чи оселитися в новому місті — вони не могли. Вони тому були закріплені за певним господарем-колгоспом. Пізніше славнозвісним указом про заборону залишити працю без особливого дозволу, всі робітники були «закріплені» за своїми підприємствами.

Таким чином комуністична партія в совєтській державі відібрала основне і недоторкане право кожної людини — право на пересування.

У більшовицькій державі цілком знищена приватна власність. Усі фабрики-заводи, надра, поклади, земля, ліси і залізниці — є власністю держави. Це є одна з характерних відзнак нової економічної форми господарства — т. зв. «державного капіталізму».

Робітництво і селянство втратило право на пересування, особисту волю і всілякі привілеї, що їх вони мали навіть за царату. Селянство закріпощено за колгоспами і радгоспами та нечувано визискується державою.

В СССР реальна заробітна платня і колгоспні трудодні являють собою наймізерніший заробіток у світі. Платити таку нікчемну заробітну плату не збагнув би й подумати найбільш ненажерливий власник капіталіст і експлуататор.

Це є ознакою єдиної в світі держави, де панує не соціялізм, але оголотілий державний капіталізм.

Більшовицька пропаґанда любить оперувати цифрами. Вони кричать про те, що заробітна платня робітника-шахтаря збільшилася в порівнянні з царським часом у вісім чи десять разів. Але ніколи вони не напишуть, що ціни на предмети першої необхідности, хліб, одяг, взуття, підвищилося в 20—50 разів [4]). Тому виходить, що реальний заробок робітника зменшився у два до п'яти разів у порівнянні навіть з найбільш відсталими і колоніяльними країнами.

Кинуте у свій час з пропаґандивних міркувань відоме гасло «земля селянам, фабрики робітникам!» тепер втратило свою потребу і викинене на смітник історії. Дивно було б, щоб про це згадували в 1940 р., коли робітник, фактичний господар фабрики, при 20-хвилинному опізненні на працю засуджується до ув'язнення на один, а то й три роки. А селянина, який, щоб не загинути з голоду в переднівок, зрізав двадцять колосків на кашу, засуджують за знаменитим «законом від 7 серпня» до 10 років тюрми!

Вже цих прикладів вистарчає, щоб побачити наскільки забріхана вся большевицька «наука». Компартія зрадила всі оголошені нею колись гасла. Навіть марксизм зраджено. Ленін переробив його, пристосувавши до потреб московського імперіялізму. Сталін пішов ще далі — він в багатьох випадках заперечив вчення Леніна. Але яке взагалі має значення для большевиків таке або інше вчення? Це засіб. А засоби можуть бути різні. Генеральну лінію можна міняти як рукавички, залежно від «сезону», чи пори дня. Ходить про опанування світу. Ходить про знищення народів вже поневолених, які мусять вли-

---

[4]) Держава купувала центнар пшениці за 9 карб., а продавала 1 кілограм хліба за 1 карб. 50 коп.

тись в «російське море». Для осягнення цієї цілі — всі засоби добрі. І для поборення цього дракона — також всі засоби добрі!

Боротьба з московським большевизмом — це боротьба за існування не лише України, але й усього людства. Бо перетравивши вже поневолені народи, большевизм, як їдка смердюча лява, виллється за кордони, щоб поневолити для Москви інші народи й перетравити їх.

Я, як бувший комуніст, знаю, що це за отруйна доктрина. Вона ставить високі ідеали — свободи, визволення, миру, щастя для всіх людей. В ім'я цих ідеалів закликає приносити жертви. Але ці гасла — це тільки засіб демобілізації противника. За ними стоїть московський імперіялізм і більш нічого. В руках Кремля сьогодні сатанічно-досконалий апарат НКВД, розгалужений по цілому світі й опертий на «всесвітнє визволення», тобто здібний скрізь мати своїх аґентів і прихильників. Наївні тільки можуть думати, що шляхом права можна у большевиків щось осягнути.

Я розмовляв з чужинцями й казав їм, що КП(б)У — це жаден репрезентант української території, що нам колись здавалося, що коли ми приймемо комуністичний устрій то в рямах СССР залишимося самостійною компартією, а Україна — державою. Але так не є. Москва трактує нас, як колонію. Самостійність — лиш плащик для обдурювання кандидатів на членів СССР. Чужинці на це відповідали: Коли б в складі СССР були всі европейські держави, вони б могли переголосувати ВКП(б) і створити столицю, напр., в Римі та скласти ЦК чи Політбюро, де москалі були б в меншості. Це, панове, трагічна сліпота. Сталін посуватиметься наперед етапами і з допомогою НКВД перестравить кожен нарід і кожну державу, спаралїжує, а щойно тоді прийме в склад СССР. Спробуйте тоді голосувати. Я вже спробував підрахувати офіційні цифри й опинився аж тут. Тут опиняться і всі провідники світових компартій, коли не стануть безвольним знаряддям в руках кремлівських сатрапів.

Люди за розмовами на політичні теми, історичними згадками свого багатого життя засиджувалися до півночі. Професор українець звернувся до мене: Ви серед нас наймолодші. Може пощастить вам колись дістатися в Україну і ще дочекатися більшого щастя — жити у вільній Українській Державі — тоді не забувайте за нас, безіменних борців проти большевизму, що пропали тут у тайзі.

Треба, щоб те, що ми тут пережили і за що потрапили сюди — знав увесь культурний світ! Щоб ніколи людство не допустилося до такої величезної помилки — як піддатися до рук комуністів. Той день буде загибіллю для їх держави, їх віри, їх цивілізації.

На тих, що переживуть це пекло заслання, лежить велика відповідальність: бути літописцями большевицького лихоліття. Передати свому народові й світові ті факти, за знання яких ми опинилися тут, приречені на смерть.

Розмови тягнулися далі і кожне слово і кожне нове речення закликало до помсти і давало можність ближче пізнати страшенного большевицького звіря, немов зривало з нього машкару.

— Ось, слухайте, — сказав один з присутніх — «колгоспи є школа комунізму» — говорять большевики. Але кращі представники селянства масово потрапляють до табору. Тому виправно-трудові табори СССР є школою виховання контрреволюційних кадрів, або нашою мовою «революціонерів по відношенні до большевицької влади».

Ви порахуйте! В таборах сидить 18 мільйонів ув'язнених. В них 15 мільйонів політичних. Вони мають родичів, друзів — разом це складається приблизно 80 мільйонів ворогів совєтської влади. За роки свого існування большевики розстріляли 5 мільйонів чоловік, — після них залишилося 20 мільйонів членів родини. 8 мільйонів загинуло від голоду 1932—33 рр. Це дає ще кругло 20 мільйонів родичів. Разом 120 мільйонів незадоволених. Чому ж, запитаєте ви, досі тримається большевицька держава?

Тому, що вони тримають всі народи в кліщах шаленого терору і щоденним кровопусканням продовжують триматися біля керми. В їх руках зброя, тюрми і небувала, нечувана в світі система НКВД. Історичні процеси не відбуваються там так швидко, як звичайно події в житті однієї людини. Смертельний чиряк мусить набрати, визріти, а потім прорватися антикомуністичною революцією.

Ми всі за дротами, позбавлені волі, певно надто оптимістично уявляли собі можливості революції в СССР. Нам здавалося, що ті, що на волі, зможуть її зробити колись. Одначе ми в таборах перецінювали «волю». Адже СССР — це один великий конц. табор. І ті, що на волі — теж невільники. Невільники фізичні за китайським муром кордонів СССР. Невільники духові — позбавлені віри й уявлень про інший світ, інше життя. Прихід німців — і їх панування — показали, що в Европі теж може повстати наука знищення людини. Кінець війни і віддання ряду народів на поталу Сталінові — ще більше підірвали віру в правду, в гасла свободи й демократії. Ці гасла були в СССР завжди фіктивні. Але дехто вірить, що для когось іншого ці гасла не є порожньою фразою, а реальністю. Для вимученого божевільними експериментами, що проводяться на тілі й душі, підсовєтського громадянина — лишається єдина реальність, терор НКВД і боротьба за існування.

І кожен невільник, кожен поневолений народ бореться як може. Без надії на когось. Може й без надії на успіх. Але з вірою, що це його завдання перед Богом, призначення великої містерії життя — боротись за збереження обличчя, за збереження людського й божеського перед наступом московського большевизму. Світ мовчить і може далі мовчати, бо вільний і насолоджується волею. Поневолені народи змагаються за волю. Український нарід боровся проти ґітлеризму, бореться і далі проти московського большевизму. Цю боротьбу почав він 30 літ тому перший. Хай світ мовчить. Тайга Сибіру, льохи НКВД, братські могили — говорять голосно про нас, як про передовий загін в боротьбі з кремлівським маревом неволі й смерти.

«СИБІРСЬКА ПЕВЕКОВКА»

Я перебув 5 років у сибірській перековці. Так чекісти люб'язно називають своє жахливе підприємство. Під час мого звільнення, слідчий III Відділу Сіблагу НКВД Салев говорить:

— Знищуючи справжніх ворогів совєтської влади, ми одноразово перевиховуємо тих, які послизнулися, ми випускаємо на волю людей, перевихованих знов на чесних совєтських громадян.

Але розмовляючи з виходячими з табору після кількалітнього перебування там, я відчув дещо іншого. Ані вони, ані їх рідня, до кінця свойого життя не забувають того знущання над ними за той час, коли вони з квітучих людей перетворилися на старців з землистого кольору обличчям.

Вони говорили:

— Хай буде проклятий той навіки, хто думає тюрмою виправити чоловіка.

В моїй душі сум. Мені на волі важче ніж у таборі, до якого я звик. До дому — на соняшну Україну і до дружини, мене не пустили. Я мушу вибирати собі північний Кавказ або Казахстан. Мені видано квиток до Кавказу і однорічний пашпорт, в якому написано умовний знак «пост. С. Н. К. СССР від 29. IX. 1933 р. пункт 11».

Швидко я довідуюся, що це таке. Це помітка, що я був засуджений за політичною статтею. З тим пашпортом не можна мешкати в більших містах, не можна отримати будьякої кращої праці. Цей пашпорт — вовчий квиток . . .

Живу на Кавказі. Приїхала на побачення дружина. Дістав «чорну» працю, але якось живу.

Дружину не звільняють з праці у Вінниці. Коли вона залишить її самовільно, то засудять на рік в'язниці . . .

ВІЙНА З НІМЦЯМИ

Мене викликають у воєнний комісаріят:

— Доведеться піти на фронт, захищати «соціялістичне отєчество».

Так, думаю, захищати та не батьківщину Україну, а «отєчество», яке мене само зробило своїм ворогом . . .

Незабаром нас привезли на Україну на фронт. Всі були такі як я — колись засуджені... Нам не дали зброї, лише лопати і ми мусіли біля Дніпра копати рови проти танків.

Коли німецька армія, прорвавши фронт, форсувала Дніпро вище Києва і біля Кременчука, вона замкнула коло біля Лубень і ми потрапили разом з 6 і 12 совєтськими арміями в оточення.

Ті, що мали зброю кидали її зі словами:

— Нам нема за що воювати! Хіба за колгоспи і ненависного Сталіна?!

Але німці, легко взявши в полон більше як 120 тисячну армію лише на невеличкому відтинку фронту, швидко нам показали своє справжнє обличчя.

Ями, табори за колючими дротами, голод і безглузді розстріли полонених. Ми йшли і вкривали своїми трупами українську землю.

Рідний брат остогидлого большевизму — німецький нац-соціялізм — продовжував над нами свої діявольські експерименти і знущання. На місце червоного кремлівського дракона, що пожирав народи СССР — прийшов чорний звір з Берліна, з ясним пляном: докінчити почате большевизмом винищування господарів багатого українського чорнозему й самому осісти тут.

Юрій Артюшенко

Крути

Чим глибше й глибше ми поринаємо у пізнання наших державницько-збройних змагань, тим більше й більше вчувається нам невмовкаємий з давен-давна повний непереможної волі до вічного буття і могутній голос героїчної України, голос, який боєвим гомоном несеться в світ із українських міст і сіл, що творять сьогодні фронти боротьби з наїзником.

Вчувається нам цей могутній голос, як голос того героїчного минулого й сучасного, що виростало й виростає на лицарських традиціях княжої, козацької, а також уже і нашої доби (Крути, Зимовий Похід, Базар, УПА). І вчувається він нам тут не тільки в історії збройно-державних змагань, усіх трьох доб, але й в отих навіяних вогнем любови й надиханих повнотою посвяти рідній землі українських літописах, переказах, народніх думах, оповіданнях, віршах і піснях, як теж і в отих усіх таємничих, повних віщих чар, проявах величезної української природи, в отих проявах, що їх автор «Слова про полк Ігоря» бачив навіть у степових сумних і весело-радісних криках звір'я і співах птаства.

До гомону цього голосу вслухається світ і довідується він про залізний вислів боєвого духа і національні гордощі нашої княжої доби, в якій то, — в XII віці, — і почалася наша боротьба з москвинами; довідується світ про войовничий дух української нації та про її боєву силу в Козацькій добі, в якій то й маємо Конотопську перемогу над москалями, оборону Срібного, Батурина, Запоріжжя, бій під Полтавою тощо; довідується світ і про героїчну боротьбу української нації в нашу добу — власне про Крути, Базар і про інші наші несмертної слави дороговкази.

Світ починає прислухатися до цього голосу, та робити переоцінку поглядів на ту героїчну боротьбу, яку вела й веде Україна.

Найвищий час усвідомити і всім нам самим шляхи історії, її рушійні ідеї та їх синтезу, бо ж і ми являємо собою і державно-творчими зорганізованими зусиллями всіх нас творимо теж синтезу наших національно-державних змагань. — «Минуле звязане з сучасним органічно і нема нічого в сучасному, що не мало б свого коріння в минулому» — каже П. Куліш. Тому пізнання й усвідомлення минулого поможе нам знайти правдиве розуміння сучасности й пануючих відносин, та вибрати правильні шляхи в майбутнє. І тільки через пізнання й усвідомлення минулого ми прийдемо до правильної історичної оцінки наших сил, правильніших висновків і тривкіших державно-творчих чинів.

Отож, згадуючи про Крути, спинимося не тільки над героїзмом і самопосвятою крутинських героїв, але над пізнанням й усвідомленням того історичного минулого.

Тодішні політичні обрії українського загалу дуже добре характеризують таких два витяги з українських публікацій:

«В одній із кімнат засідає Військовий Комітет. Військових не бачу, за винятком якогось прапорщика. Кажу, що хотілось-би віддати свої сили й свої знання українському військові . . . Перешіптуються . . . чую відповідь, що нічого не можуть порадити, бо мусять тримати єдиний революційний фронт . . . Відхожу. Підхожу до ґруп. Є ґрупи включно до військових. Прислухаюся до розмов. Чую — незадоволення, яке опанувало й мною . . . Видно всі приїхали отримати наказ і стати під свій рідний прапор. Підхожу до одної ґрупи, де якийсь добродій у формі земгусара мітинґує. Чую, що звертається до старшин: «Товариші військові, — як ви не хочете зрозуміти . . . ми передусім мусимо солідаризуватися з російськими соціялістами . . . передусім єдиний революційний фронт . . . ми, українські соціялісти, **жадного війська не потребуємо».**

Видно, панування Москви, хоч і скрите, але ланцюги її ще міцні . . .

Не віддаючи собі ясного відчиту, вийшов я на вулицю . . . пішов, не знаючи, куди й для чого йду . . . Було якось прикро, гірко . . . Дійшов до купецького саду і сів на лавці над Дніпром . . . Дніпро й свіже від нього повітря зробили своє діло — я зрозумів, що тут наразі нема роботи». (Підполк. М. Янчевський; Зі споминів, За Державність, зб. 2, ст. 138—9).

«Події останніх днів у Києві, що ясно свідчать о появі мілітаристичних течій (стремлінь) на Україні, мусять непокоїти всіх хто щиро любить Україну. Такого роду мілітаризм не на часі, він небезпечний і може заподіяти біди новій будові. Я офіцер, пройшов середню і вищу школу військову, вложив у воєнне діло много праці, но я рішуче заявляю: Україні не треба ні козаччини, ні сталого війська на подобу коронного. Хай не захоплює товаришів приклад польських, чеських і інших частей. Мене навіть дивує, що серйозні люди покликаються на них на зібраннях. Це військо не має нічого спільного з народом і не стане популярним, не дивлячись на видиму до них прихильність де-якої скількости людей, перенятих шовінізмом. Військо це без життя, бо воно плоть від плоті того орґанізму, який тепер розтліває; ми присутні при процесі останньої брідової аґонії постійних армій». (Полк. Є. Долинський: Про організацію нац. війська — міліції. Робітнича Ґазета №№ 31, 32, 7 й 9 травня 1917 р.).

Отже для знищення всякої можливости повстання української реґулярної армії кидалося тоді гасло: «Геть армію! Міліцію замість неї». Це й була одна з тих причин, що неґативно вплинула на формування реґулярних українських збройних сил та привела нас до Крут.

Перебіг важливіших подій, що були етапом до першого великого січня, в якім відбулися — проголошення Акту Самостійности й бій під Крутами, був такий:

У квітні 1917 року, в Києві, відбувається Український Національний Конґрес, який покликав до життя Українську Центральну Раду — український національний парлямент. Відтоді почалося вже справжнє наростання українських творчих сил у всій широті. На овиді були військові й селянські з'їзди. На початку травня формується, за почином Українського Військового Клюбу ім. Павла Полуботка, перший український козацький охоче-комонний полк ім. Гетьмана Богдана Хмельницького. Зараз же по тім відбувається перший Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.

В кінці травня відбувається Всеукраїнський Селянський З'їзд. На цьому Всеукраїнському Селянському з'їзді делегати, як то Білий з Черкащини й інші, в палких словах домагалися зірвання з російським Тимчасовим Урядом, — що викликало великий ентузіязм, але помимо того ухвалювалися резолюції протилежні своїм прихованим змістом.

А на початку червня відбувся в Києві другий Військовий З'їзд, на якому було 1976 делеґатів, з мандатами від 1,782,444 вояків-українців. На цьому власне з'їзді була вже вирішена доля Крут, бо цей з'їзд був драматичним видовищем двобою прибічників ідеї власних реґулярних збройних сил і противників, що, на жаль, у цім двобої перемогли.

Сам Христюк, один із чільних членів Центральної Ради, з нагоди другого Військового З'їзду пише: «І знову довелося керівникам українського руху вживати надзвичайних заходів, щоб цей стихійний протест . . . не перейшов певних меж і не зломив наміченої лінії боротьби . . . за загальні здобутки революції . . .»

Зараз же по цім з'їзді Центральна Рада проголосила своїм першим Універсалом автономію України, яка, до речі, дістала від частини українського вояцтва епітет «куцої». Під натиском національної стихії в початку липня місяця Центральна Рада проголосила ІІ-ий Універсал, що значно розширював перший.

В липні місяці відбувся національно-революційний виступ полку ім. Гетьмана Павла Полуботка проти московської залоги в Києві. Виступ цей підготовили українські самостійники, які до речі, ще перед революцією творили нелеґальну організацію — «Братство Українських Самостійників». До цього Братства між іншим належали Валентин Атаманівський, Артем Хомик, Іван

Липа, Віктор Андрієвський, Микола Міхновський та інші. Та самостійників в Києві було дуже мало й вони масової роботи не вели. Більшу роботу вів Український Військовий Клюб ім. Гетьмана Павла Полуботка на чолі з М. Міхновським.

Між нечисленими членами Українського Військового Клюбу й деякою частиною селянства були незримі зв'язки взаємного розуміння й спільности поглядів на тодішнє національно-політичне становище, що відіграло в дальнішому важливу ролю. Бо цей духовий зв'язок, дуже скоро виявився і в реальних формах, зокрема в з'їзді «Вільного Козацтва», що відбувся 3-го жовтня 1917 р. в Чигирині. Власне, завдяки тому зв'язкові там було прийнято такі ухвали, як, наприклад, перша, що говорить: «змагатися до сполучення всіх українських земель в одній незалежній Українській Державі», або третя: «Від сучасного уряду Центральної Ради козацтво жадає негайного проголошення Самостійности України та створення Українського Козацького Війська на ґрунті традиції й боротьби за волю України». Під подібним натиском низів відбувається й третій Військовий З'їзд, який перетворюється в військову формацію, що поруч інших українських добровільних частин спричинюється до звільнення Києва від московських військових частин і до повного перебрання Центральною Радою влади в свої руки. Незабутнім при тім від тоді лишився виступ, на пленарнім засіданні Центральної Ради, діда Шаповала — представника «Вільного Козацтва», що рішучо домагався негайного проголошення самостійности України.

Завдяки цьому вищезгаданому розвиткові національно-політичного життя і завдяки хоч і не великій, але активній частині вояцтва й селянства, що мало волю і хотіння збройно здобувати волю України, таки постало ядро українських добровільних збройних сил і таки прийшло до проголошення IV-го Універсалу.

Ще восени 1917 року на північних кордонах України дійшло до перших зударів із большевиками, що посунули на Україну з своїм гаслом: «Украина — это буржуазная видумка». Треба підкреслити, що коли у самій Московщині під час громадянської війни спротив большевизмові мав характер соціяльний, то в Україні ця боротьба вже й тоді набула виразного характеру національно-визвольної боротьби. Український нарід правильно відчув за большевицькими кличами Леніна про «месіянство», «первородство» й «провідництво» московського пролетаріяту в світовій революції й будуванні соціялізму, старі московські імперіялістичні кличі про «третій Рим» і «злиття слав'янських рік у російському морі». Це ставлення українських мас до большевиків виявилося хоч би й в тому, що вже восени 1917 року, коли грабіжницький характер большевиків у соціяльному відношенні не встиг ще себе виявити: — в Україні, на Слобожанщині, виникли вже перші повстанські загони для боротьби з большевицько-московськими бандами, які ще перед оголошенням большевицьким урядом війни Україні, вже захоплювали прикордонні міста України. Ці перші протибольшевицькі повстанці перебували в тісному контакті з Проводом Українського Військового Клюбу ім. Гетьмана Полуботка в Києві. Важливим моментом, що обумовив успіх большевизму в Московщині й спротив йому в Україні, був момент чисто психологічний, момент духових властивостей обох народів. Українська духовість, що виросла на суспільно-індивідуалістичній філософії та історичній народоправній структурі свого самостійного життя (порівняти хоч би добу козацько-гетьманську), виповіла відразу бій большевизмові, як силі, що прагнула до національного й духового поневолення й закріпачення українського народу.

То був перший із двох великих січнів, коли в пожежах війни вставала з ярма неволі Україна. Її державна снага перемогла всі відосередні сили й гін історичного буття. 22 січня 1918 р. Україна поставила акт суверенности, а національно-державницька ідея зустрічала 1918 рік на полі бою, — в боях з хижими наїздниками, що через Бахмач і Полтаву посувалися на Київ.

Молода, щойно збуджена революцією до нового життя, українська нація, беззахисна, оточена звідусіль ворогами, конче потребувала міцної запоруки своєї свободи — власної національної армії, та, на жаль, такої ідеї, ідеї української армії, тоді наш політичний провід не спромігся поставити перед собою до здійснення і мусів спертися тільки на нечисельні добровільні частини та юнацькі військові школи. Тому не диво, що боронити проголошення Української Державности не було достатніх сил. Горсткам завзятців, що боронили доступ до Києва, політичний провід не мав кого послати на поміч — і так дійшло до Крут.

У поміч, на відтинок, де були юнаки військової школи та бронепотяг полковника Лоценка, мусів іти новозформований, військово недосвічений «Студентський Курінь».

Національно-державна ідея зустрічала 1918 рік на полі боїв проти московських військ, що через Бахмач і Полтаву насувалися на Київ. Перший большевицький наступ стримали на деякий час в Олександрівську. Вільні Козаки і Гайдамацький Курінь. Потім довелося кинути назустріч ворогові й ті формації, що були в розпорядженні Центральної Ради: у напрямку Полтави виїхав на чолі з своїм командантом С. Петлюрою Гайдамацький Кіш Слобідської України, до складу якого між іншим входили юнаки Другої Військової Школи та друга сотня Січових Стрільців сотника Р. Сушка; з Бахмача проти ворога вирушила Перша Військова Школа і нарешті вже для оборони загроженого Києва було вислано останню наскоро сформовану частину під проводом сотника Омельченка — Студентський Курінь.

Бій під Крутами Студентського Куріня 29 січня 1918 року, на восьмий день після проголошення незалежности Української Держави, має дуже велике історичне значення, бо хоч столиця на цей час і не була врятована та формально бій був програний, але ця жертва фактично закріпила силою крови державний акт 22 січня. Цей кровний акт пов'язує давніші змагання з новішими, та стає величезним кільцем у ланцюгу національно-державної боротьби від найдавніших до найновіших днів. Він продовжує й встановляє

нові традиції в боротьбі за здобуття й утвердження Української Держави . . .

У ті буревійно революційні дні, коли всі шляхи до Києва зливалися кров'ю найкращих синів Української Нації, — в українських юнацьких серцях оживало національне почуття та наростала національна снага і ними владно запанував голос героїчної України. Українська молодь пішла слідами своїх предків, і зі словами Котляревського на устах: «Коли общеє добро в упадку забудь отця, забудь і матку, лети повинністьісповнять» — створила невмирущій чин.

Їх було 300. І вони своєю смертю смерть перемогли й стали повік безсмертними. Вони своїм геройським чином вплели в національний вінець нашої променистої слави й буття, українську світлосяйну провідну зорю — дороговказ для всіх майбутніх поколінь.

Крути . . .

Як оповідають ті нечисленні учасники того кривавого бою, учасники, що чудом видісталися живими з-під Крут, — 29 січня 1918 року незлічені маси матросів як сарана посунули на рідко розсипану розстрільну Студентського Куреня. Частина матросів падала від густого вогню Студентського Куреня та від цільних гарматних стрілів бронепотягу полковника Лощенка, але замість тих, що впали, виринали нові й нові орди матросів, що з криком й прокльонами як повінь підкочувались щораз ближче й ближче. По розстрільній Студентського Куреня прокотився наказ. Хтось піднісся з кличем — «Слава!», за ним звелася на ноги вся розстрільня із співом — «Ще не вмерла Україна . . .» рушила назустріч розлютованим матросам. Прострілені падали в дорозі... Спів національно-державного гимну заглушували черги ручних кулеметів і рев осаталілої матросні. Раптом цей спів урвався . . . Живі, плече в плече, зударились в холодній зброї . . .

Відбивався ще десь тільки осамітнений бронепотяг полковника Лощенка, переслідуваний матросами. Чувся в тих остатніх гарматних пострілах, що долітали на поле бою з бронепотягу, сумний поклін поляглим і останнє жалібне прощання . . .

. . . .

Кривава боротьба крутянських героїв і дальша завзята оборона Києва рештками українського воянцтва, дала можливість вдержати Київ аж до укладення в Бересті мирового договору. Українська нація склала іспит національної зрілости і то завдяки тільки цим оборонцям Києва. І на знак признання акту національної зрілости почав світ укладати договори з Українською Державою. 9-лютого 1918 року в Бересті чотири держави (Німеччина, Австрія, Болгарія й Туреччина) підписують мир з Україною . . .

Свята жертва розвіяла в українськім народі всю його дотеперішню національну байдужність і безжурність і повела його на безкомпромісову боротьбу за національно-державні ідеали.

Для того — вже по Крутах — під Києвом, Полтавою, Харковом, на полях Чернігівщини та й всюди в Україні, навіяні духом крутян, з'явилися нові борці в збройних лавах Запорожців, Гайдамаків, Вільних Козаків, Січових Стрільців та різних загонів, кошів і Куренів Смерти — борці, готові на кожний поклик Української Держави.

Так, тільки відродженню отієї української духовости, що символом її в 1918 році стали Крути, завдячуємо ми те, що в таких несприятливих для нас умовинах ми спромоглися видати з себе стільки надлюдської сили, що не тільки могли відновити Українську Самостійну Соборну Державу, але й витримати трирічну боротьбу на декілька фронтів . . .

І від моменту відродження української духовости ніхто і ніщо не зупинило і не зможе ніколи зупинити походу Української Нації до своєї національно-державної мети . . .

* * *

Герої Крут своє життя віддали за волю України. Та їхній дух є вічно серед нас. Герої Крут живі, безсмертні. Вони живуть і житимуть у душах наших і душах всіх прийдешніх поколінь. Прислухайтесь як у наших серцях — крізь всі минулі тридцять два роки невпинно дзвонить гимн святої волі, що просторами лунає і мчить із нами в вічність, раз у раз запалюючи й приєднуючи до великого Змагу нових борців за святую правду і волю. Ці нові борці жертвенно йдуть і йтимуть за світлими образами лицарів Крутянських Героїв.

Перед нами новий світанок і в далечині вже грають проблиски нового золотого гомону, що принесе волю, всебічну силу й славу Україні.

Будьмо ж гідними його зустріти!

Ю. В.

Змаг світів і ми

Про **третю світову війну** говориться сьогодні як про **дійсність, що вже не дасться ніяким чином відвернути,** що найбільше — намагання відповідальних державно-політичних чинників провідних потуг світу раді б цей вибух **тотального змагу** відтягнути, пересунути його далі в будучність. Устійнилась **ґльобальна вісь наростаючого змагу — Вашінґтон — Москва.** Один бігун осі лежить в західній півкулі, а другий у східній. Імовірне боєвище найбільшого змагового насилення — Західня Европа. Погляд на фізичну карту землі переконує, що у висліді другої світової війни набуло права факту нестисле і туманне передтим поняття Евразії, яка, немов налита живою кров'ю, лежить сьогодні перед очима червоним полотном страхітної плащенниці. Вона розливається щораз ширше і прикриває щільно нові простори червоним вогнем. Розгортання цього процесу **поглинання** вбачається **природною** дією розтопленої ляви, яка заливає ступнево все дальші частини велетенського суходолу Евразії, аж згодом доплине в усіх напрямах до його фізичних берегів. **Лява не стигне,** бо середовище її живлової сили сповнене невпинного гону виладовних і заливних потуг, засереджених в челюстях **московського вулькану.** Людська маса, сплочені муравлища, хмара саранчі виливаються якби з надрів землі наверх і просторяться поземим рухом довкола себе, мов одноманітно тканий покров. Може згодом цей пожирний гін фізичного заливу зупиниться і застигне розлитою масою в червону твердь, утворить однолитий панцир, в який буде вдавлена, закута і здавлена наша земля так дбайливо і туго, що після вулькану московської апокаліпси, вигорять вітальні сили землі і з неї не підійметься вже ніколи ніякий визвольний зрив людського життя. Так збудеться врешті потворним образом насильного задаву страхітний **міт московського давуна** і в сплетах його печерного тіла захолоне живий світ — **жертва третього Риму.** Всесвітнє церство темної печери **покладе край людській історії** та устійнить лад завтоматизованого, безособового існування подоболюдської орди, що буде споживати свою родову природу способом механічного здаву і жити до власного кореня — до останнього ембріону своєї історії й істоти. Релігія **повороту людини в спільноту роботів — рабів** запанує на обрії нового «людства» під кровавим сяйвом пятикутної зорі. Червоний цар підняв її і показує світові місце новітнього вертепу руїни, розбою, злоби і ненависти. Страшну плащенницю ткають міліони невільників в підземеллях червоного лябіринту, вона потворно велика — призначена для **людського Адама** і його цілого потомства, що його повинна стократним овином сповнити так туго, щоб **дух людський** знеміг в діявольських «пеленах» і вже ніколи не закликав ні Отця, ні Сина, ні Святого Духа. На земну колиску людини готовиться хижим мозком скомбінований сатанічний невід і темна ніч діявольських ловів несхопного Духа Божого через **смерть духової людини** в розставлених сітях безконечного заблуду і безвірного блукання в колі замкненої безконечности — безвихідної, безнадійної, добровільної сприйнятої В кліщах свого полону людина повинна **відректися Бога** і здавити в собі всяку думку про нього.

Як видно, **змаг на панування над світом** в стратегії завойовників і організаторів червоної Евразії **іде внутрішнім фронтом підбою людини,** способом розкладу її духової індивідуальности, особової і національної своєрідности, моральної і героїчної гідности, творчого почину і вартости культури і традиції. **Заперечення історії** в усіх аспектах творчого зростання нормальної природньої людини, та її життєвих суспільних установ, радикальне відвернення її засад думання, вроджених нахилів прямування, витворених і утривалених у формі традиції вартостей, засвоєних і культивованих своєрідностей життєвого побуту. Стихійний плив історичного становлення **завернуто в протилежний напрям** призначеного і насильного, засобами терору кермованого процесу, який нібито мав би досягнути завітніх мрій людини про «земний рай», автім насправді є **страшним обманом і цинічним насміхом над людиною,** її історією, її ідеалами, радощами і сподіваннями. Відвернення насильне, нагальне, загальне. **Універсалізм всебічний, ніґілізм** докорінний, **кратизм** абсолютний. **Нетерпимість** і **виключність** тієї сатанічної волі не мають подібного собі прикладу в людській історії, безумовна **самоволя,** і невідповідальна перед нічим і ніким **сваволя** дають вислів тій невиданній потузі, що в короткому, порівнюючи, часі проступила наверх і сформувалася як світова сила першого ступня. Припадок, вийняток, нестямний заблуд, хворобливий приступ наглого шалу, переходове явище? Ніяким з тих окреслень данна дійсність не дається охопити і прикметно собі відтворити. Непеперечна її тенденція статися законною, обов'язуючою, неподільно пануючою і виключно формуючою життя. Тією своєю волею вона не повисла в просторах абстракцій чи утопійних марень, але навпаки увійшла всюди так безпосередньо в процес людського існування та виявила стільки почину і тактичного сприту в творенні догідних собі ситуацій, що може сьогодні почванитися досягненнями, яких історія не записала багато. **Оминути** її, обійти вже не можна, **сховатися** перед нею нема куди, на **кожному місці вона приявна** безпосередньо сама, або згущена тінь вістить її близьку присутність. Знак її сутности — то **повсюдний страх перед нею і забігання за її примирним жестом і словом.** Наявність небезпеки в динаміці страху, що розстроює нерви, бичує уяву маревом заглади, розслаблює волю спротиву, жене залякану жертву на манівці зле прикритих хитрощів або самообманних вмовлювань і замовлювань.

Від «супротивного» бачучи, небезпека є **справді невблаганно реальна і безприкладно жи-**

вуча, вона постійно в дії, в поході, в наступі. Двигається вперед рухом матеріяльної сили на похилій площі небувала лявіна людських мас, перед якою **відступ неможливий,** бо **розміри її ґльобальні і нема в сучасному світі вже ніякого захисного запілля.** Поражаюча живучість тієї волі, холодна стратегія в плануванні підготовних рухів, випадків і маневрових баталій, знання людських мас і мистецьке орудування засобами складної людської психіки, широка скаля оперативно-тактичних мір та використання всякої зброї і кожної коньюнктури офензивно проти ворога в його власному середовищі — все це ознаки такого яскравого реалізму, який не дозволяє вже ні на одну мить послабу уваги і відхилу зору від руху ворога, що властне **вміє опановано чекати** і направду чекає своєї години, коли то нанесе свій рішальний нищівний удар. З **його воєнного табору не доходить у світ ні один звук,** що зраджував би його справжні наміри і пляни, оповиті темрявою пекельного підземелля, натомість правдива злива слова і барабанний гул скажених пропаґандивних атак не вагає ні на хвилину на хвилях етеру, кудою пливе повінь його «миролюбних» заяв і раз-у-раз б'ють громи проти «гнобителів і визискувачів» народів і працюючих кляс.

Цей несамовитий крик за свободу народів і кляс призначений не лиш **прикривати власну тиранію** та відвертати увагу від червоної тюрми народів і людини. Це водночас зброя **наступу,** якою використовується бездіяльність противника та виповнюється прогалина і порожнеча, утворені в наслідок його незацікавлення. Хтось голосить засади свободи і народовлади, а хтось під тими ж самими гаслами формує цілі народи в похідні колони і створює чужими руками доконані факти національного визволення, яке **завтра завершить печаттю свого терору і деспотії.** І тоді, коли положення вимагає збройної постави і готовости рішального удару проти ворога, показується, що в сферах високої політики панує **фальшива думка** про нього, **ложне визначення** його обличчя та істоти.

Страшак комунізму давно вже лежить забутий десь під плотом червоного огороду, а домовиті демократичні дуки все ще **збіраються у хрестоносний похід проти комунізму,** щоби звільнити богобоязний нарід російський від ярма «чужого йому режиму». Московський большевизм воює проти уявних зазіхань західного капіталу **ідеями азійського націоналізму** і своїми танками та чужою кров'ю створює для свого імперіялізму ефективний капітал політичних перемог **РОСІЇ** і домінантного становища **русского** народу в світі — а той демократичний світ у відповідь намагається «звільнити» руський нарід разом з групою збанкротованих руських реставраторів від тиранії Революції. В щасливу, направду, добу послабу такту, вгляду і вичуття дійсности, занику інтуїції та склеротичного засклеплення органів політичної чуйности — пощастило **московському месіянізмові** виступити до збройної розправи зі зненавидженим «гнилим Заходом». Перший раз несамовитий тевтонський фурор горесного брунатного «фірера» врятував становище червоного хана, тим разом може повторитися той сам недогляд і охота робити щось в роді «палатної революції» на вежах кремлівської кліки та спасати Росію від її червоних тиранів. Немов би в тій країні деспотизм влади не був продовж історії відповідником рабській подайності людської маси та виразником духа землі — нелюдськи жорстокого і самовладно свавільного. Кому ще нині не ясно, що сучасний імперіялізм червоного царства оформився і **взаконнився на історичних традиціях московської землі і є національним виразом** її життєвої сутности, є найяскравішим висловом правди буття і прагнень своєрідного людського типу московства. Струнко проведені в усіх відношеннях і взаєминах **засади ординного ладу** відштовхнули Росію на її старе московське місце і визволили посилений і невговтаний вроджений гін підбою і панування над світом, **як основну засаду політики життя і думання сучасної Москви.**

Говорять про добу панування слов'янського світу, що властне, після зломання германського підбійного наступу, переходить на чергу історії. Глибока помилка і невточненість понять і назв. **Єдність слов'янського світу,** як органічний підмет, **не існує.** Ворогуючі між собою поодинокі слов'янські народи вможливляли і ще сьогодні вможливлюють Москві закріпити над ними її верховодство та посилити винародовний процес змішання різних національних пород в кітлі деспотичної московської імперії. Мовний, побутовий, культурно-психологічний і державно-політичний **шовінізм сучасного московства** не знає рівних собі силою і нетерпимістю зразків **національного самолюбства,** а дух життя і побут історично був і зараз ще більше є тотальним запереченням відомих первнів багатогранної слов'янської духовости. Сьогодні Москва насильно зілляла, вірніше, розтворила води слов'янських рік в московському морю, як провіщав поет царської імперії Пушкін, і перейшла до кінцевого етапу організації своєї влади над суходолом Евразії, щоб з тієї бази людських і природних сил розіграти бій за світ. Нехай ніхто не обманює себе думкою про провал революції від удару її ножем реакції в спину. Жорстокий радикалізм большевизму був від початку до кінця одним непроривним дійовим процесом справжньої **реакції** в психологічному значенні і тим способом залишився на боєвищі живим переможцем іменем **духа землі і рідної людської раси.** Його безприкладна живучість йде від корення, **є органічним явищем і не черпає своїх сил з історії і маніяцтва сектантів.** Відроджена в огні большевицької революції Росія переживає свій вершинний стан політично-імперіяльного росту, якого не може вона сама зупинити, бо проти власного зростання неможливий ніякий спротив свідомої думки і волі. Дзвін великої історії розгойданий на кремлівській дзвінниці, несамовиті дзвонарі захлинаються тривожними звуками цар-колокола і готовлять свою «чорну мессу» **заглади світу** або своєї власної. Вимовним фактом осередности московського етапу світової історії є очевидна наступальна енергія і політична воля цього спадкоємця легендарної величі Джинґісових завоювань.

Світ примушений боронитися і воювати.

У вимушеній поставі збройного поготівля його початкова слабість, яка може меншати, а навіть перетворитися в справжню силу, якщо наступить відповідно великий і небезпеці співмірний **внутрішний здвиг** і доцільна **кординація оборонних сил.** Передусім необхідна вступна передумова — **справжнє розкриття ворога:** його союзників і слуг, а з другого боку **пізнання тих супротивних йому сил, що стоять з ним у боротьбі на просторі історії.** Якщо розпізнавчий процес проходитиме в супроводі господарсько-утилітарного аспекту поемности східного ринку збуту, наступить в діягнозі погубний і штучний поділ режиму і народу та фальшивий на тій основі висновок, що одиноким злом, яке перепиняє рентовні ринкові взаємини, є **режим і влада.** Вистарчить змести їх з поверхні, а відносини з «добрим» російським народом наладнаються в найкращій формі і замість загрозливого тепер світово-завойовницького імперіялізму революційного большевизму появиться давний побожний і мирний «русскій нарід», з яким можна буде співпрацювати у відбудові мирного торгу на базі капіталістичного господарства в межах демократичних свобід життя. Цей механічно перенесений на чужий ґрунт **зразок власного соціяльно-господарського ладу** є тим помилковим засновком, з якого автоматично слідують **фальшиві висновки політичного характеру.** Так сплощене поверхове бачення предмету цілком заслонює його живу, органічну, історично вирощену подобу, яка саме сьогодні виступила на кін історії з невхильним розмахом імперіяльної волі. Спекулятивно-вжиткова, наживницька вузкість біржевика визначає напрямні політики на внутрішньому закруті страшної доби тотальних зламів і тотального змагу за наге існування. **Там велетенський воєнний табір** ординної Евразії переходить прискореним темпом підготовчий процес похідного виструнчення для чітко окреслених дій світового підбою, кермованого в цілості наказами єдиновладної волі, — **тут строката базарна біганина** навипередки забезпечити різношерсті свої інтереси та провести свою точку бачення як основну і загальну засаду стратегічного пляну.

Захід не має ідеї, бо він змушений тільки боронитися, т. зн. повертати увагу на всячину предметів свого згромадженого достатку, що кожної хвилини може статися здобичею хижого наїздника. Почуття загроженої власности, хоч на ділі яке елементарне і стихійно потужне ,не має **ідейного** призвуку і похідного патосу покликання в будучність. Ота **воля іти вперед з новим словом життя,** отой **зрух з місця** в невідоме завтра, отой **один крок ходи без вантажу власности на плечах, але з безміром долі в надхненному серці** жертвенно творчої людини — бракує Заходові як цілості. В нього напевно більше творчої здібности, думки, ідейної готовости, свідомої поодинокої людини, проте цілість не стоїть під прапором спільної ідеї. Розбудованість життя, достатність надбань, багатцтво здобутків і загальна вцивілізованість та правова управильненість соціяльно-життєвих взаємин, її спосіб думання — значно звязали людину, її становище визначили, її спосіб думання внормували і побутово її існування сформували. Осілість західньої людини закріплена незрушно в найбільше метушливій обстанові технократично визначеної, науково підбудованої, соціяльно владженої, матеріяльно збагатілої і духово та культурно обіднілої цивілізації. З цієї **мозаїки** свого вселюдного селища вона не лиш **не може** вийти, але вона **не хоче** його ні на хвилину покинути, навіть тоді, коли підступає страшна повінь і очевидний залив покриває чарівну новітню Атлантиду. Дозрілість, а може навіть вже неперечно явна перезрілість працьовитої людини Заходу, є тим незрушним каменем інерції, об який розбиваються тривожні заклики без всякого відзиву. **Душа постарілася** і живе в підсонні витвореного собою і визначеного побуту — не бажаючи змін і новостей. Нехай так далі продовжується наше життя — нічого більше. Можна б завважити, що подібні окреслення перебільшені і насправді завчасні, однак трудно дошукатися ознак протилежного. Не стрічаємо на обріях західнього краєвиду **віщих знаків духової онови,** релігійного омолодження, творчого голоду і містичного посланництва. Життєва довершеність не прокидає помітних відрухів великого бажання і не створює могутнього руху.

Сили Заходу були б в його багатцтві знання, технічної вмілости і справжности. Однак народи Заходу **не говорять спільною мовою** і бувають між собою ще надто **зависними братами,** що неоднако наділені щедротами долі. Їхня зговореність завжди тільки теоретично розумова, спільним постановам бракує вогню **одного серця.** Можливо, що історичний досвід вкінці найде в їхніх душах послух і вони пригадають собі незліченні приклади світової бойової лицарської бувальщини та щераз стануться «Римлянами в ладі легіонів» в бою проти евразійських орд під проводом московського Третього Риму. Цей досвід мусить проломати **обруч вигідних звичок і обман** та встановити в першу чергу правильний погляд і загальну опінію про ворога і своїх союзників в його імперському таборі. Доки політика страху буде кормитися **директивами біржі** та слухати «історіософічних» виводів біржевиків, уявлення про Схід буде фальшиве і дозволить московській сатрапії бути небезпечним речником поневолених азійських народів та глашатаєм кличів демократичного націоналізму, а в той же час демократичний Захід буде **заклято мовчати про історичні народи,** здавлені під чоботом московського опричника і слабосилим голосом лепетати про страхіття комуністичного режиму над «російським народом». Тій безнадійно нудній комедії час би скінчитися!

Америка — нація всіх загрожених, вигнаних і гнаних, голодних і бездомних! Проти континенту історія висуває континент. В тому факті діє глибокий льоґічний глузд історичного процесу. Виступає із історичного запілля нова сила і після другої світової війни висувається вперед, як потуга першого ряду. Трудноці такого в своєму роді прискореного продвигу на становище головного речника засад світового суспільно-політичного ладу — надто численні і важенні, щоб з ними могла дати собі раду молода сила, що, мож-

на сказати, **випадково і мимовільно** попала на перші пляни в першій лінії фронту дужань за долю і обличчя завтрішнього світу. Свою неповну готовість до тієї ролі може Америка перемогти з рації своєї молодости, багацтва сил, продукційної потужности, технічно-збройної переваги, живучости амбіцій і, найголовніше, патосу традиційної свободи людського життя, якого так повно і туго начинена американська історія. Не вдаючись в розгляд внутрішнього життя та його світла і тіней, треба зупинитися на тому, що в боротьбі з Росією доводило до упадку всіх великих войовників історії. Америка не сміє в політичних засновках своєї накиненої собі розправи з СССР повторити кардинальної помилки всіх своїх історичних попередників, які нехтували опертям на **внутрішні національно ворожі російській імперії сили,** або **відкривали їх за пізно,** тоді, коли їх боєздатність була заздалегідь пляново спожита для цілей імперії і зведена практично до мінімум (Петро — Мазепа — Карло). В збройному зударі з Росією перемога вирішно передумовлена **співдією з внутрішніми, національно ворожими імперії силами,** що від довшого часу ведуть визвольний змаг за свою державну самостійність. Протилежна спроба опертя на російський нарід як союзника в спільній боротьбі проти пануючого режиму є парадоксальним **промахом** нерозуміння історії московського Сходу та внутрішньої структури московської маси, яка ніколи проти своєї державної влади в час війни не йшла, на боці зовнішнього ворога. Як психологічно, так і технічно особливо тепер вона до такого звороту не буде здібна. Московство — не категорія дійсности, але **органічна дійсність сама,** своєрідна особливим типом психічної особовости, поляризованої в бігун безумовного самовладства начальства і покірного послуху аж до безособового гелотства підчиненої маси. Тут **ніякий розкол силою зовнішнього клина немисленний.** Довгі сторічча історії не домоглись тієї єдности розколоти, а приклад большевизму є зле маскованими словами писаних конституцій новим актом нечувано змогутнілого первня деспотизму над жорстоко закріпощеною людською масою. Азійський фаталізм як *natura naturata*, як Бог.

Розпад червоної російської імперії — це основний клич нашого часу на прапорі грядучого змагу, або в завтрішньому світі нічого крім названої імперії не буде. Голосити цей клич в такій формі, доводити його реалізм данними історії, сповняти його вірою в творчу будучність відродженої людини, творити візію нового людського ладу, опертого на вартостях і природі вічної людини — то щоденне завдання сучасного українства. Виконувати його — означає будувати свою українську особовість людини в нашій добі тотального світового змагу так, щоб завтра змогла вона вийти вперед, на світло денне і була пізнана, без одного слова заяви від себе, як приналежна до народу, що має героїв, героїчну історію і покликання виконати жертвенний героїчний чин. Передусім **мовчазна гідність людська** в діячів щоденного заняття, політичного, господарського, суспільного, товариського — створить в родині нашого українства настрій **поваги життя** і перетворить **базар торговців славою героями і героїзмом** в товариство людей в людськім домі. де панує суворий звичай пошани людини, однаково, чи вона брат, сват чи слуга. Доки в родині українства стоятиме **невгамований вереск юродивих** про любов і спасення України — вона згине, **розп'ята своїми «спасителями» на хрест.** Оздоровити себе в душах і власних рядах, статися людьми **явної дії** і **відповідальности** за кожний свій вчинок — це найпевніша дорога спасення своєї Батьківщини від загрози насильної смерти з рук її віковічного ворога. Поглянути один раз в душу глибоким оком совісти вистарчить на дні і цілі роки, бо виявиться, що людина багата не тим, що звикла щоденно чинити, а тим, чого не робить і про що забула, хоч власне має в собі природні данні вартісного діяння. Не шукаймо і не чекаймо чудес і чудесних перемін, бо жиємо внутрі світового чуда постійно чудесним життям. Ми тільки відчужилися дуже від себе тим, що засклепилися в собі, присліпли і погляд наших очей на світ стався нечистий, прислонений мрякою холодного самолюбства і звіринного страху за себе. Прояснитися в собі, в серці, вистарчить, щоб і він об'явився нам соняшним і тоді, коли сьогодні він в туманах і холоді. Темрява і ніч минають в просторах великого соняшного світу, нехай же вони минуться в нашому людському серці на такий довгий час, **щоб могло воно** бити ритмом творчої посвяти доти, доки сучасна горобина ніч історії не промине і зникне у воскресному світі завтрішнього Великодня. Він не буде світлий, не буде великий, не буде радісний, не буде дійсний і правдивий, **коли не буде справді людський.** Цього досить, щоб ми бачили його Божим як для нас, так як для Батьківщини нашої — **України.**

Р. Задеснянський

Трагедія М. Хвильового -- трагедія нашого покоління

(Уривок з недрукованої праці).

Проблема Хвильового далеко виходить поза межі проблеми одної людини, самого Хвильового. В проблемі Хвильового ми знаходимо багато аналогій до сучасних духових і соціяльних переломів нашого покоління, що, аналогічно до Хвильового, повіривши в романтику, хоча іншої краски, пішло в революцію і виходить із неї... розчарованим. Сучасне покоління теж переходить кризу і теж шукає шляхів до свойого оздоровлення.

Стаття «Трагедія Хвильового — трагедія нашого покоління» старається вказувати правильний шлях, яким пішов Хвильовий, щоби дійти до свого духового оздоровлення. Ми знаємо, що, йдучи тим шляхом, пізніший Хвильовий виздоровів і як здоровий вояк української національної революції віддав за неї своє життя. Думаємо, що сучасне покоління, що заплуталось в «ідеологізмах» і поверховности думання свойого романтизму для екзотики (підсичуване до того дешевенькою агітацією деяких політичних наших недоуків) теж може знайти шлях до свого виздоровлення тільки в девізі Миколи Хвильового: багато вчитися. В тому бачимо можливість ліквідації патологічного явища бандерівщини, і з того огляду повертаємо на наших сторінках ще раз до проблеми Хвильового, доволі багато розроблюваної в нашій публіцистиці (гл. журнал «Орлик»), поміщуючи нище поданий уривок із недрукованої праці Р. Задеснянського про М. Хвильового.

Редакція.

Хвильовий почав серцем, інтуїцією відчувати, що з його «синтезою» щось не гаразд. У нього вже виникало грізне питання: «Невже я зайвий чоловік тому, що я люблю безумно Україну?»

Звичайно, ще є мало даних у письменника, щоб дати хоча б самому собі ясну відповідь на це і тисячі інших питань, що йому розсаджують голову.

Не забуваймо, що сам Хвильовий не є «залізною людиною волі», а його герой оповідання «Я» під цим оглядом стоїть далеко нижче Шевченкового Ґонти. У цьому творі читаємо: «Я — нікчема в його (доктора Таґабата) руках». І це не випадкова фраза, бо далі читаємо: «...з боку брели сторожі моєї душі: доктор і деґенерат», а це значить не лише, що номінальному «творцеві» соціялістичної революції (переведеної з ініціятиви і силами чужинців) не довіряли його пани, але і що він, герой «я», діяв увесь час під репресією тих «сторожів душі».

Коли Ґонта, вірний власній ідеї, в ім'я тої ідеї з власної волі вбиває синів — це цілком що інше, бо у Хвильового ми маємо справу з убивством доконаним майже засуґестіованою людиною. Деґенерат і садист пильнують об'єкт своєї уваги; і садист-доктор пильнує не того, щоб обов'язково покарана була «контрреволюція», а тільки, щоб герой «я» пережив свою трагедію до кінця. Рештки самокритицизму в героя «Я» змушують його визнати: «Я — нікчема в його руках!»

Щождо «черниць», то читаємо: «жадна черниця не промовила жадного слова. Це були щирі фанатички». Тому насувається питання, чи герой «Я» не мав часом, замість чужої віри і чужої волі, чужу тугу за одним і другим.

Отже, не меншою була його трагедія, коли він мусів убити свою матір — Україну. Одначе, помилково є утотожнювати Україну Хвильового з нашою Україною. Тоді в нього ще була цілком інша Україна. Це була та близька, реальна Україна, яка була справжньою батьківщиною Хвильового, себто пів Україна, пів «Малоросія», це все те, що оточувало Хвильового, серед чого він виріс, з чим він зжився ще до 1917 р.

Тоді, коли в Шевченкових «Гайдамаках» повстає конфлікт між любов'ю до свого, між національним обов'язком, між словом, даним свойому народові, і особистим, родинним почуванням, то тут повстає конфлікт між любов'ю до своєї країни і якоюсь іншою в уяві тодішнього, ще національно малосвідомого Хвильового — «вищою» ідеєю.

Несамохіть пригадується вірш Франка, на який несвідомо відповів Хвильовий цим своїм твором. Ось уривок з цього вірша І. Франка:

«І чим перечить ця любов
Тій другій, а святій любові
До всіх, що ллють свій піт,
До всіх, що їх гнетуть окови?»

Як бачимо, та «друга любов» у самий критичний момент стає проти «першої» любови, і людина, коли цього не зробила своєчасно, мусить вибирати негайно. Не можна служити одночасно двом богам: або справді любити понад усе «матір», або ідею Таґабатів і деґенератів. І тут не поможе жадна софістика типу:

«Хто не вміє полюбити своїх братів
Зарівно, як сонце Боже,
Той не може полюбить Тебе,
Кохана Україно.»

Шлях самого Хвильового — це шлях від «другої» любови до любови «першої», шлях, який кінчався тим, що «друга» любов застрелила Хвильового, щоб ще раз ствердити: не можна одночасно мати дві любови. В одному випадку вбивається власну матір, у другому — платиться головою в обороні матері. «Поєднати» може лише міщанин, що не творить нічого, лише споглядає, попиваючи пиво і підспівуючи «де згода в сімействі»...

Але в ім'я чого, властиво, Хвильовий мусить убити матір — Україну? «...йшла глибока сіра

осінь по сірих завулках республіки» («Слово» 1924 р.), «село темне і гниє у пранцях»... («На глухім шляху»).

«Аванґард соціялізму» — комуністична партія теж тепер показався іншим «ідеалістовімрійникові» з числа дещо здеґенерованих інтеліґентів. «...Товаришка Шмідт сказала: «Ви безпартійний?»... Але це було так холодно, ніби зима...»

«...Ясно. Тільки — ми!»

А національно? — «О, красний, прекрасний цвет! Рабочій, рабства больше нет! («Лі-лю-лі»), але це «нет» на словах тільки. Коштом робітника далі живуть усі нові «зайві люди» з численних його оповідань.

Що ж лишилося все ж у нагороду за вбивство матері? — Тільки спогад про те, як «йшла м'ятежна епоха..., ішла духм'яна романтика і нечутно ходили по борах тіні середньовічних лицарів» і л е ґ е н д а про «геніяльного м'ятежника, закутого в міцні ланцюги...», який «можливо знову підведеться, можливо знову зійде на наш а з і я т с ь к и й корабель і візьме румпель, але н і к о л и вже він не вирветься з х о л о д н о г о в с е с и л ь н о г о л ь о д у» («Санаторійна зона»).

Більше того! «Світова сволоч, що пролізе в святе святих, сховається там за його ім'ям і зробить з нього брудне знаряддя, яким відкидається людскість н а з а д». Це останнє, звичайно, — спроба перекинути відповідальність за власну сліпоту на наступників «божка».

Мало того, в голові «романтичного недоучки», що так наївно мріяв про «прекрасну комуну» починає кільчитися підозріння, що і «ґеніяльний м'ятежник» мав у собі більше бунтарства, як ґеніяльности. Бо ж у тій же «Санаторійній зоні» читаємо: «Він, нарешті, зрозумів, що в с і його утопії, є п л і д й о г о н е д о з р і л о г о р о з у м у. І правда, які можуть бути утопії у відсталій економічно і політично країні?»

Очевидно, це ще добре для підтримання духа, коли справа тільки у «відсталості країни», бо ж «всесильний лід» і «світова сволоч» узяті в планетарному маштабі! Кільчиться вже думка, що помилково є, немов «революція — романтика, а справді штайнахівське відмоложення». А тоді само собою випливає страшне питання: «І на чорта ж тоді я існую? Щоб битися з вітряками?» І ось усі зламані мрійники, здеморалізовані інтеліґенти, що заплуталися у тріскучих фразах, філософіях і вигадках, ціла «достоєвщина» творців уесесер спливає шумом на спінених хвилях ріки, що перед тим прорвала греблю, щоб, покрутившись в якійсь несамовитій веремії в стилі Едґара По, зникнути у брудній каламуті зогнилого озера. Ці «бувші люди» заповнюють «Санаторійну зону» і фіґурують в інших оповіданнях.

В устах Маї «чека» стає «охранкою» (назва зненавидженої царської установи того ж роду), а герої цього оповідання, заплутавшися в абстракціях, філософуванні і взагалі втративши «здоров'я духа», доходять до такого стану, до таких ідей: «по суті ж напевно ви не скажете, що я таке: дійсність чи фантом?» (сестра Катря з «Санаторійної зони»).

Який, отже, світогляд, які погляди є характерні для Хвильового на цьому життєвому етапі в момент «переоцінки вартостей»? За що ще спазматично ховається цей «романтик» і «вічний арґонавт»?

Деяку відповідь може дати лист до сестри Анарха з «Санаторійної зони», найцікавіші уривки з якого подаємо:

«Це ж тут пройшла татарва із своїм ґеніяльним полководцем Чін-Ґіз-Ханом. Я писав тобі: Дивіться на Схід! **І тепер пишу.** Цей трагічний поклик, можливо, не знайде відголосу. Його не розуміють. Одні в нім добачать рупор Івана Калити, другі — зоклик до дикої азіятщини. Але це ж не те й не друге... Другі помиляються, бо дивляться на Азію, як на кубло тьми і забобонів. Це ж зовсім не так! Ми бачимо, що з а х і д н я ц и в і л і з а ц і я г н и є і в н і й г н и є л ю д с ь к і с т ь. І ми знаємо: с к о р о п р и й д е н о в и й с п а с и т е л ь і п р е д т е ч е ю й о м у б у д е А т т і л а. Предтеча пройде огнем і мечем, м'ятежною грозою по ланах Европи, і тільки тоді (тільки тоді!) свіжі потоки прорвуть напружену атмосферу. Це буде! Дивіться на Схід!... Коли ти будеш тут шукати елементів месіянізму, ти їх знайдеш. Але ти ніколи не знайдеш тут дерев'яно-калузької матушки, або гопаківськошараварницької неньки. Ти знайдеш тут Месію, і ім'я йому — майбутній анархізм... Але майбутній Аттіла (а він не за горами) повісить на гіллянці двох, і то буде не тільки Мазепа, але й Петро... Йду на Голготу. Але книжники й фарисеї знову наздоганяють мій надзвичайний патос. Я чую вдари глуму і падаю, стікаючи кров'ю».

Аналіза наведених уривків лише стверджує, що було тут написане про Хвильового.

Ідея ідеалізації Азії — це відгомін московських ідей, які знайшли свій вислів не лише на тлі міжнародніх відносин і аґресивних плянів Кремля в зовнішній політиці, але навіть і на еміґрації в усяких... «евразійствах». Хвильовий не безпідставно, отже, побоюється двох закидів, а саме: служіння московському імперіялізмові («рупор Івана Калити») та ідеалізації руїнництва й примітивізму. Одначе, цим закидам не може протиставити нічого, крім голого заперечення та успраedливлення к о н е ч н о с т и р у ї н а ц і ї.

Одначе, і це успраедливлювання є не нове. Теза про «ґнілой Запад» від московських «слов'янофілів» через Герцена («пора кончіть ету Європу») та Блока («Скіти») дійшла до рук герольдів червоного Кремля і зміцнена арґументами Шпенґлера була безкритично, механічно майже, прийнята Хвильовим. Звідти ж взята й ідея «нового месії» та Аттілі, що «грозою» прокотиться над Заходом.

Але все це цілком чуже, штучне й неорганічне на Україні. Коли під «дерев'яно-калузькою матушкою» розуміти те, що т. зв. «общерос» Драгоманов розумів, говорячи про «велікорусскую культуру», то відкидання її, як і народньо-етнографічно українського, ще не виходить поза межі СССР, що є дуже малим посуненням поза Драго-

манова. Це почуває і сам Хвильовий, який уже почав розуміти істоту політики «ґеніяльного м'ятежника» (Шевченка).

Тому фраза про Петра й Мазепу, яка рівно ж могла вміститися в ще урядовому: «партія поборює, в першу чергу, російський великодержавний шовінізм, але одночасно мусить з усією силою ліквідувати прояви українського шовінізму» . . .

А тому і «надзвичайний патос» звучить, як фалшива нота, а «книжники» наздоганяють його і, як бачимо, таке «credo» було фалшиве і чуже в самому зародку та й таке невиразне, що не могло задовольняти нікого, тим більше самого Хвильового.

А в серці Хвильового безумовно панувала його «голубая Савоя» — провінція, додаток до чужої держави, який навіть у вимові (форма «голубая») носить тавро приналежности до «цілого», що, однак, не робило її менш йому любою.

«Романтик» ставав на котурни, обов'язково хотів рятувати світ, тужив за «всеобхоплюючою ідеєю», ширяв серед химер і фантомів, втративши ґрунт і почуття реального, і «голубая Савоя» могла лише викликати в нього «тугу», «співчуття», але він би голосно зареготався, коли б йому сказати, що її щастя, її інтереси можуть бути метою і змістом. Цей романтичний «недоучка» мав отруєний чужою імперською «культурою» мозок, занадто мало знав, щоб справді розуміти значення органічности та всеобов'язуючої сили законів, встановлених Богом.

Ці прикмети його мозку, хворого «гіпертрофією» нахилу до абстрактного, апріорного думання, думання поверхового (тому приємного «недоучкам») нахилу, нехтуючи цілком земними вимогами будувати розкішні воздушні замки, не журячися тим, що крізь напівзруйнований дах власної хати протікає холодна вода осінніх дощів, загрожує «творцеві» тих замків переходом до ще тіснішої домівки, — не давали змоги Хвильовому знайти пункт опертя. Воздушні замки, оперті лише на брак знання життя і знання взагалі, мусіли падати, і повставало трагічне питання» «на чорта тоді я існую», яке скеровувало в бік ідеалізовання «м'ятежника» (себто по-українськи — бунтарства), вічного бунтарства, яко такого, штовхало до нових спроб . . . «штайнахівського відмоложення».

Аджеж «славнозвісний» маляр Чаргар і далі жив у сутерені, і марно було пробувати в голови виконкому дістати краще помешкання! Аджеж «світова сволоч пролізла в святеє святих», і ніхто інший, лише ці «недоучки» з романтичним складом натури, покликані перебудувати світ, усунути всі його хиби!

Спитаєте, які дані мають для того ці своєрідні «романтики»? Вони собі здебільшого подібних питань не ставлять.

Коли подув вітру перекине нові картонові домики, поставлені цими дорослими дітьми, вони дійдуть до висновку: змістом життя є лише вічно будувати, не журячися тим, що то все розвалюється.

Зрештою, в своїй основі, це все ж тільки провінціяли, що тужать за «столицею», як і ґероїня «Сентиментальної історії», провінціяли, що може, як і автор, покинули «провінціяльний домик, ґанок і маму», щоб їхати бездумно і захоплено шукати «нового бога» в загравах «світових пожарів», у «невідомому фантастичному краї», в ідеальній країні, яка без сумніву існує, до якої лише пара кроків! Коли зачарований велетень зблизька виявлявся пранцюватою потворою, вони,, озлоблені помилкою, спішать далі . . . Знайшовши замість суспільства майбутнього «змодернізовану азіятщину», ствердивши, що «в нашому комолі була якась дика розгнузданість, і дівчата, що йшли туди, вже з п'ятнадцяти років робилися «чесними давалками», вони не пробували навчитися бачити дійсність непідфарбованою, чорною чи блакитною фарбою, не пробували ставити високі, але реальні завдання. Бо їм бракувало знання, щоб означити, що є реальне, а що належить до дитячих мрій, юнацької фантазії. Вони намагалися далі гнатися навмання, без компаса і мети шукати прекрасних невідомих країн і незнаних богів.

Не лише герої Хвильового, але, безперечно, до певної міри і він сам відкидає дійсність і, як героїня тої ж «Сентиментальної історії», дає себе нести своїй «дикій» фантазії, яка підсовує чудернацькі, але характеристичні для людей того типу бажання.

Ось зразок такого маячення — мріяння: « . . . Я вже тоді хотіла бути матір'ю, а вітер мене збентежив, мені захотілося завагітніти від цього (підставляла вітрові свої молоді груди, і вітер їх лоскотав). Мені хотілося так чисто завагітнити, як завагітніло голубе небо, що вже мільйонами віків хоронить у собі таємницю найкращого і найчистішого зачаття . . . Бігли поля, і суворо обминали нас шведські кургани. Я згадала Марію Кочубей» . . .

З огляду на «автобіографічність» абстракцій і мрій багатьох героїв-романтиків з творів Хвильового, спробуємо з'ясувати складові елементи і техніку викликання подібних мрій, що їх дуже часто трудно відрізнити від маячення психічно-хворої душі.

В основі наведених щойно мрій приховані такі складники: 1) незаспокоєна статтєва пристрасть, підогріта читанням творів літератури, в яких центром були проблеми кохання, та творів, які поставили на п'єдесталі «незайману жінку» (тому й «комол» насвітлений лише з цього одного боку); 2) популярні книжечки про «світ і його повстання»; 3) ідеї популярної «християнської філософії» чи, просто кажучи, те, що викладалося на лекціях «Закона Божого» в середній школі і 4) знання історії (не лише власної країни, але й власної місцевости, оперте тільки на . . . «Полтаві» А. Пушкіна.

Звідси асоціяції: вітер лоскоче молоді груди — статтєвий акт плюс нахил до абстракції та ідеалізації, що відриває від реального; анімізоване «небо» плюс «найчистіше зачаття» — непорочне зачаття Марії плюс шведські кургани (типовий літературного походженя московизм): плюс діва Марія — і перед очима «Марія Кочубей», що не

існувала (існувала Мотря, яка не прийшла б у голову, бо не могло бути «асоціяції етикеток»).

Лише перша ланка асоціяцій має реальний побудник, всі ж дальші такі характеристичні для думання всіх подібних типів Хвильового того періоду і для його самого саме тим, що ці асоціяції виростають не на основі реальної подібности річей, лише на основі схожости «етикеток», «слів», назв, чистих абстракцій, що живуть тут своїм незалежним життям, і подібности їх, чисто зовнішньої.

Такий «ухил» в дійсності є явищем майже психопатологічним. Це вже нагадує того психічного хворого урядовця картково адресового бюра, що збожеволівши, уявляв собі, немов його картки є живі істоти, над якими він панує, що він їх може по вподобі «підвищувати», деґрадувати», в'язати подружніми зв'язками, або сепарувати.

Люди з таким способом думання знають лише «вишневооку Україну — цей химерний край диких і таємних доріг до романтичної комуни», або не помічають реальної України і нічого знову ж не можуть з себе витиснути поза тою ж «Марією Кочубей»!

А це ж є жахливо мало! Так мало для «заповнення життя», що лишається тільки їхати геть, шукати «загірньої комуни», щоб... замість неї, в кращому випадкові знайти «посаду машиністки» в чужому місті, в чужій установі, для чужої держави, а в гіршому... стати на шлях, який знову приведе або до ролі тої ж «чесної давалки», або до фахової проституції (тілом чи духом).

Поза цими можливостями (та їх незначними варіянтами) Хвильовий не бачить ще жадної іншої.

Безперечно, коріння того всього не лише в обставинах, в наслідках панування червоної Москви, але і в «дефектах духа», які є наслідком нездорових умов розвитку того духа.

Життя в останніх часах надзвичайно ускладнилось, взаємовідносини між націями, державами і соціяльними групами стали надзвичайно скомпліковані. Стало дуже важко помічати за скомплікованим виявом основне, істотне і єдність «людську» з природою. Спроба обхопити цілість, тим більше без систематичної і всебічної освіти може дати лише погоню за фантонами, в якій людину не чекає нічого більше, як розчарування.

Конструктивна і творча діяльність, яка будує стрункі луки мосту в майбутнє на певному ґрунті, з певного матеріялу, є неможлива, коли про цей ґрунт знається тільки дещо більше поза «вишневооку Україну» та Пушкінову пародію одного з найдраматичніших актів нашого минулого, і коли думка звикла шукати «широчінь», а не за глибину і певність.

Найтрагічніше ж, що люди цього типу, не в стані бачити, хто вони самі є, вони дуже необережні та претенсійні в своїх осудах (сімнадцятилітня наївна героїня «Сентиментальної історії» каже: «Я зупинилася на якомусь кургані й згадала «Пісню Нібелюнгів» і юнака Зіґфріда й думала, що для нашої країни примітивніший «Кобзар», як «Нібелюнги»). Вони звичайно не годяться знижуватись до питань менших, як майбутнє соняшної системи, або конечність направити її лет в іншому, як досі, керунку, виправляючи помилку світобудови, доконану якимсь «примітивом», що не запитався порад у тої чи іншої «людини» цього типу. Спробуйте поцікавитись, чому має бути «Кобзар» «примітивніший» за «Пісню про Нібелюнґів»? Покажеться, що лише тому, що «здібний недоучка» ніколи не вивчав тогож «Кобзаря» у середній школі, хоча б так, як вивчають німці Ґете, поляки Міцкевича, москвини—Пушкіна. (Факт, що не було де вивчати твори поета поневоленої нації — справи не міняє, адже ж ми про це пишемо не тому, що хочемо подібних людей обвинувачувати в ледачості, лише тому, що аналізуємо певний статус кво без огляду на причини, як щось, що спричинює дальші наслідки). Покажеться, що такий недоук має лише дуже загальне уявлення про нього і під впливом «думки» оточення, — і з тої ж причини є високої думки про Нібелюґів.

Треба багато знати, щоб усвідомити собі правдивість Сократівського: «я знаю, що нічого не знаю», і нічого не треба знати ґрунтовно, щоб братися сміливо розвязувати всі питання, висловлюватись без застережень і безупину, творячи собі «куміри», йти від розчарування до розчарування.

На це можна зауважити, що й Дон Кіхот (яко «романтик») також звичайний заїзд уважав за чудовий замок і вітрянки — за військо велетнів, але не треба забувати, що великий автор «Дон Кіхота» не мав в жодному випадку і наміру в особі свого героя дати постать, яка поривала б серце до наслідувань, як Вільгельм Тель, Штокман чи Карл Моор! Сервантес уважав, що властивий певний комізм як типу Дон Кіхота, так і типу Санчо Панси. Один — це втілене романтичне мрійництво і відірваний від дійсности «ідеалізм», який саме тому «вилазить боком» навіть тому, кому він офірно мав намір допомагати. Безперечно, з огляду на свою повну нездатність бачити речі такими, якими вони є, повну нездатність бачити в стаді баранів — справді баранів і діяти відповідно до того, стає Дон Кіхот комічною постаттю. Другий — це саме короткозора реальність обмежена до того, що можна порухати пальцем і використати для власного добра, або приємности... Це друга скрайність, що не помічаючи духових первнів дійсности стає рівнож комічною.

У світі суспільних проблем і відносин, у світі економіки, історії, політики, національних взаємовідносин не вистарчає послуговуватись очима, щоб не приймати кожного заїзда за могутній замок, а кожне стадо баранів за щось інше, тільки справді багато знати, бо лише докладне і всебічне знання допоможе не робити таких помилок.

Отже, тому «творення кумірів» (і безнастанні розчарування) це є прокляття усіх «недоучок» з романтичним складом натури і самого М. Хвильового з років 1919—25. Не випливає з того аж ніяк, що слід стати Санчо Пансом. Ні! Безперечно, мав рацію Хвильовий немилосердно поборюючи кожного Санчо Пансу, але і з дон-кіхотством треба скінчити, конче треба, і це Хвильовий собі вповні усвідомив уже в році 1923—24. Треба

Стефан Килимник

Національне відродження Наддніпрянщини

(кінець XVIII і поч. XIX в.)

«Вся ти, наша Україно,
Славою повита,
Людським горем та сльозами,
Та кров'ю полита.»
З нар. пісні.

Україна віки перебувала в поневоленні Варшави, потім Москви. Як перша — Польща, так і друга — Московщина всі зусилля вживали, щоби засимілювати український нарід, вбити в ньому все те, що «пахло українським духом» ... У XVII ст. здавалося нашим ворогам, що в Україні нічого вже українського, чи, як тоді казали, мазепинського не осталося. Але могутній дух Наливайка, Павлюка, Богдана, Мазепи й цілих тисяч подібних їм вітав на Україні й кликав до боротьби за державність і волю.

Московські царі до Петра І дивились на Україну — Гетьманщину, як на вигідну й багату колонію, але бунтівну й свободолюбну. Одразу духово опанувати Україну в той час вони були неспроможні, а тому обережно підкопували існуючий там лад і намагалися наблизити Україну до ладу московського. Це і зрозуміло, бо Україна — Гетьманщина [1]) була в ті часи форпостом на півдні, природнім захистом і від диких татар (Крим), і від могутньої в той час Отоманської імперії.

З другої ж сторони, вільнолюбне Запоріжжя (держава в державі) — це був пострах не тільки для татар, турків, Польщі, але й загроза самій Москві. Остання добре пам'ятала силу козацького війська на початках XVII ст., в добу «Сумного часу» (смутного времени).

Починаючи з Петра І, московські царі систематично й планово дотримують єдиної політики до України: ослабити її за всяку ціну, а потім знищити. Петро І провадить війну на півночі й півдні (з Шведами й Кримом та Туреччиною) вирішними козацькими силами, як рівно ж, найбільші й найважчі податки (потрібні для ведення війни) грішми та натурою Москва накидає на Гетьманщину (Лівобережжя). Найбільше погонців — людей з підводами, що складали тодішні військові обози — беруть з Гетьманщини; найбільше робочої сили — копати канали, будувати фортеці, для технічного обслуговування фронту — беруть з Гетьманщини.

Усі козацькі полки у війні з Шведами й Туреччиною — ставлять у найнебезпечніших місцях. Ці війська гетьманські, як і робочу силу українську погано харчували, погано одягали... І не диво, що на Україну поверталося тоді тільки 7—10 проц. наших козаків та молоді — усі загинули у Московщині.

Не дарма й пісня тоді склалася:

«.... Як поїхав у Московщину,
Навіки загинув ...»

Крім цього, в Україні «на постої» увесь час війни були розквартировані московські війська. Ця нищівна, розкладницька й руїнницька сила — добре далася в тямки Гетьманщині. В ті часи кожний господар, у якого стояв московський солдат, мусів годувати, одягати й доглядати його. Наприкінці XVIII ст. московська влада, тодішній Петербург, вважала українську ідею назавжди знищеною.

Але в народі жила ідея державности й глибока віра у відродження Гетьманщини — України. Вища українська верства — шляхта, часто й рідну мову втративши, частково опинилась на службі ворога — Москви, але прагнення до української державности зберігала свято, жертвенно, з любов'ю і вірою ... Тому ця шляхта використовувала слушні часи для державного відродження, боролася за політичне та правне становище українства.

За царя Павла І почалось відновлення політичного та правного ладу в Гетьманщині, попередниками (царями) скасованого. При царському дворі була тоді досить впливова українська шляхта, як Безбородько, Мирович, Капнисти і др. і ця шляхта впливала на Павла І (ще за цариці Катерини II царевич Павло був під впливом представників української шляхти). Отже, з розпорядження Павла І повернуто в Гетьманщині судовий розпорядок; знову Гетьманщина адміністративно та територіяльно поділяється на полки, сотні; вже була згода Павла І і на вибори гетьмана, на відновлення військової влади, і навіть воскресла назва — Гетьманщина. Надії були великі, але до здійснення далекі, і вони завели.

Трагедія М. Хвильового — трагедія нашого покоління.

було почати вчитися, щоб скінчити зі світом фантомів, залишивши його у «Санаторійній зоні».

Хвильовий вже в 1923 році неясно усвідомлював собі існування давних аналогій між собою і Дон Кіхотом. Звідси: «Це ж якийсь всесвітній ідіотизм: І на чорта ж тоді я існую? Щоб битися з вітряками?» Очевидно, це не грає ролі, що ці слова Хвильовий вклав в уста Хлоні, так як в уста «Анарха» вклав оцінку соціяльної і вселюдської ролі дійшовших до остаточного абсурду «Дон Кіхотів». «Анарх» виразно і недвозначно сказав про себе і всіх подібних собі пів-інтеліґентів, що заплуталися, відірвавшись від реального ґрунту, в маніпульовані «ідеями»: ... «ми не тільки зайві люди, а й шкідливі».

Це був кульмінаційний пункт і з цього моменту починається перелом і пізнавання, наука.

---

[1]) Мова буде йти про Гетьманщину. В той час Гетьманщина-Лівобережжя, складалася лише з Полтавщини, Чернігівщини, Низу та Києва з околицями.

Такий напрям української політики московського уряду був нетрівкий, тимчасовий. Ліберальність царя Павла І треба пояснити не любов'ю до України, не гуманністю, а тим, що він, син цариці Катерини II, всією своєю істотою ненавидів свою матір за те, що вона скинула з престола і закатувала його батька, Петра III; захопила московський престол, який на його думку, належав йому, як наслідникові — синові попереднього імператора. І тому новий державний лад, введений царицею Катериною II — він вирішив скасувати і відновити старий. Це торкнулося й Гетьманщини. Своїх задумів Павло І не встиг здійснити, бо впав жертвою своїх дітей[2]) (його задушили з намови Олександра І й Миколи І) і царював він лише 6 років (1796—1801).

По смерті Павла І українська політика повернулася знову до реформ Катерини II.

... «Катерино, вража мати, що ти наробила, Степ зелений, край веселий та й занапастила» ...

Пізніше надія на відродження українського державного ладу Гетьманщини ще з'являлася. В 1813 р. був наказ Москви організувати добровільні козацькі полки на Гетьманщині проти Наполеона І, а пізніше, в 1832 р., такі ж полки проти поляків (Польське повстання). Українство тішилось надіями на поліпшення політичного та правного стану. Мріяло про повернення старого ладу. Але й ці надії завели: загроза Московщині минула й козацькі полки вислано на Кубань і там їх поселено.

Катерининська політика поглиблювалася і 1833 р. скасовано Литовський Статут — кодекс законів в Гетьманщині, та Магдебурське Право. Правда, з Литовського Статуту було введено декілька статтей, зокрема — Норми Спадщинного Права до «Зводу законів Російської Імперії», і то лише в Гетьманщині та Слобожанщині.

Отже, з цього часу (1833 р.) в Південній Україні запанувало суворе, жорстоке московське право. В основу цього права лягла азійська деспотія з домішкою тодішнього европейського поліційного ладу. Таким чином нові московські закони принесли в Україну цілковите поневолення.

Державний же лад був побудований на засадах рабства. Це і є характерна особливість Московського «Зводу Законів», московської політики до України.

Єдиною вільною людиною в Московській державі був цар, перед ним усі були рівні, — його раби. Але слуги царя — дворянство — були лише рабами його, а селяни були рабами цих слуг — дворян (шляхти), були кріпаками своїх панів.

Ганебною плямою пронеслось кріпацтво над Україною. Кріпаків не вважали навіть за людей. То був живий інвентар — «хрищена власність», як тоді казали. Кріпаків можна було купити, продавати, в карти програти, проміняти на собак, знущатися з них, і навіть, закатувати, — і за все це пани не відповідали. Для підтвердження пригадаймо коротко історію будови останньої Десятинної церкви в Києві. Дідич-кріпосник у люті своїй на смерть закатував близько 100 душ кріпаків у своїх маєтках. Це вже надто голосно пролунало і московські царі постановили заслати цього ката до Сибіру. Але він з'явився до царя і запропонував, що замість Сибіру він побудує на свої кошти Десятинну церкву. Цар погодився, хоча сказав: «Одного, двох, ну — десять, але 100, то вже забагато ...»

Міського населення було в ті часи, порівнюючи, небагато, але й міщани були рабами царських воєвод. У більші міста цар призначив своїх воєвод.

Сваволя, злодійство (казнокрадство), хабарництво, шахрайство процвітали в Московській державі. На чолі цього ладу, на чолі держави стояв «помазаник» із своїми міністрами, дворянами, військом, численною урядовою адміністрацією та «Шем'якіними судами». Пригадаймо характерне прислів'я того часу:

«Закон, что дышло, куда стукнул, туда і вышло».

Друге характерне прислів'я:

«В России есть столб, а на столбе корона, в России есть цар, но нет закона». (Емблема московського суда — це стовп, а на ньому царська корона).

Бюрократичний московський суд цілком стояв на стороні царя та дворян, а правда залишалась позаду. За цей лад стояло і вище та нижче помосковлене духовенство, охороняло його хрестом та молитвою ... І, на жаль, треба сказати, що за цей лад стояв і московський нарід, бо іншого ладу він ніколи не знав, не уявляв.

Це ж Московське право запанувало й на Правобережжі, що після упадку Речі Посполитої перейшло під Московську зверхність. Щоб схилити на свій бік польську шляхту, Москва залишила за тією шляхтою маєтки з людьми, що жили на тих землях, і своїми законами санкціонувала вимоги шляхти — примусила селян до «послуху». Таким чином польська панщина обернулася в Московську кріпаччину. Щоб мати собі міцного союзника, Московський цар затвердив, навіть, як власність, «Королівщини» за тією шляхтою, яка в той час користувалася цими землями. В Польщі «Королівщини» — земельні маєтки, давались в користування замість платні усім державним урядовцям на час урядування, починаючи від міністрів, воєвод й старост до найнижчих посад. У «Королівщинах» жила значна кількість українських селян, що були в тимчасовому послушенству, — Москва і цих селян затвердила за шляхтою, як кріпаків. Московський цар дійсно в особі польської шляхти придбав собі союзника — однодумця у справі поневолення селян.

Таким чином, на Правобережжі Московське право злилось з польським, та ненависним і не визнаним українським народом. Цей лад тут був справжнім пеклом для кріпаків.

Москва насадила силу-силенну своїх урядовців — усі ділянки життя прибрала до своїх рук — створила тут спеціяльний сильний урядовий апарат. Українське населення, що привикло віками боротися з Польщею й навчилося перемагати її та досягати свого — тепер було безсиле в лабетах Москви.

---

[2]) Історія Шільдера — «Павло І».

Так стояла справа на Правобережжі.

Значно краще було в українських землях, що ввійшли до складу Австро-Угорської держави — в Галичині, Буковині та на Закарпатті.

Австрійська імператриця Марія Тереза, а пізніше її син Йосип II-й, сучасник і союзник цариці Катерини II-ої — провели відповідні часу прогресивні реформи у своїй державі, які торкнулися й селян, зокрема українців. Владу пана над селянами було обмежено; встановлено законом обов'язки селянина — кріпака й пана; дано селянам суд, незалежний від пана.

Реформи торкнулися й справ української освіти. У Відні було засновано українську духовну семинарію, пізніше — подібну й у Львові. У Мукачеві відкрито ліцей, а у Львові при університеті — подібну школу. В університеті на деяких катедрах дозволено було читати лекції українською книжною мовою.

У Буковині, яка після Турецької зверхности перейшла під Австрійську, церковні школи реформовано у світські. З величезних церковних та монастирських маєтностей утворено т. званий «Релігійний фонд», що субсидував увесь час освітню справу.

Але, в загальному, заходи австрійського уряду все таки мало дали українському населенню. А крім цього, по смерті цісаря Йосифа II в Австрії знову було повернуто стару політику, вигідну для шляхти й важку для селян. Галичина, Буковина й Закарпаття були відрізані від центрів українства, не мали ніякого зв'язку. Вплинула також і унія на духовне відокремлення Галичини й Закарпаття від українських центрів.

Ці західні українські землі без великої України були безсилі й неспроможні організуватись і виявити широкий національний рух [3]).

До цього ще треба додати й те, що українська еліта, керівні верстви, або була знищена фізично, як на Правобережжі, або пішли за «блага» персонального добробуту служити москвинам чи полякам, зрадивши свою націю. Вище духовенство також пішло на службу ворога — поневолювача, а нижче стояло близько до народу, але було пригнічено чужою владою й належно діяти не могло. Міщани здебільшого денаціоналізувалися, бо міста заселялися в Галичині поляками, а в Україні — москалями.

Козацькі маси в Гетьманщині (Лівобережжі) своє історичне звання заховали, утримали, але політичної ваги й сили та громадського значення — не мали. Москва прирівняла їх до стану вільного селянства.

На інших українських землях, де були козаки, навіть слово козак не можна було говорити, а самих козаків примусово закріпачено, поневолено нарівні з селянами — кріпаками.

Москва подбала, щоб знищити все те, що нагадувало Україну, колишні політичні її права, що тільки носило сліди національної окремішности. І саму назву Україна Москва заборонила вживати і називала лише губерні — Подільська, Київська, Полтавська, Херсонська, Катеринославська, Харківська і т. д. А для назви областей почала вживати інші назви — Малоросія, Новоросія, Юго-Западний край, Юг Росії тощо. Така лиха доля постигла український народ, життя якого в ті часи було справжнім пеклом.

Москва була певна, що Україна цілком переможена, і, як така, духовно знищена; що вже ніяка сила не відродить мазепинщини — прагнення до самостійної державности. Так здавалося багатьом. Але сила й завзяття в надрах пригніченого й поневоленого українського народу були, залишилися й розвивалися, росли. Ще «був порох у порохівницях, ще не ослабла козацька сила».

Помилково думають деякі, що національне пробудження України зобов'язане окремим особам. Всі українські верстви по своєму спричинилися до національного відродження, до будови нової національної культури, до витворення соціяльного світогляду та політичних ідеалів.

Коротко зробимо огляд дій тодішніх українських верств, їх участи у національному відродженні України.

Як відомо, і вище спогадувалось, українська шляхта в ті часи в більшості денаціоналізувалась, відійшла від свого народу й опинилась на «послугах» Москви й Варшави, приєдналась до Московського дворянства чи польської шляхти. Але й ця українська шляхта таїла любов до України й при кожній слушній нагоді чи можливості активно виступала тайно і явно на захст політичних та національних інтересів України. Як приклад і підтвердження, спогадаймо «Катерининську Комісію». У цій комісії на чолі українських депутатів стояла українська шляхта. Вона всемірно намагалася відстояти автономію Гетьманщини, її політичні права.

Член тієї «Комісії», Лубенський депутат, Григорій Полетика, дав наукову основу українського патріотизму — написав Історію України — «Історія Русов». (Слово «руси» у стародавні часи визначало українців). Ця історія просякнута глибокою любов'ю до України, до її бездольного народу. «Історія Русов» не була надрукована, Московська влада не дозволила, але в численних списках ходила по Україні. На ній, головним чином, виховувались цілі покоління українського народу в патріотичному дусі. «Історія Русів» сколихнула всю Україну, сколихнула й породила літературу, прихилила й московські літературні кола. Як наслідок «Історії Русов» пізніше появилась славна епопея М. В. Гоголя «Тарас Бульба», його оповідання з українського життя... Полетика лає Москву та Польщу — противників України, а разом звертається з докором і до української верхівки, яка «захоплена, надією доробитися маєтків за рахунок нації, залишила її ждати Божого спасіння з неба»...

Григор Полетика висловлює мрії, надії й ідеали всієї тодішньої української еліти — право на самостійне культурно-національне і державно-політичне життя України.

---

[3]) Про національний рух Галичини, Буковини та Закарпаття як рівно ж і Правобережжя буде подано повніше пізніше.

Проф. Єфремов С. так пише про «Історію Русів»:

«Любов до рідного краю, автономізм і демократизм, зненависть до всякого поневолення — були прикладами цього блискучого, палко з захватом написаного памфлету. Серед українських громадян будив він приспану думку про волю рідного краю, він перший виразно поставив ідею державности України, через голови нездарних зрадників та перекинчиків переніс її в пізніші часи. «Історія Русів» була немов пророкуванням про близьке національне відродження України й оправданням його нового письменства, з якого те відродження почалось».

Треба спогадати тут і сина Григорія Полетики — Василя Полетику, який палав глибокою любов'ю до України, і продовжив наукову працю свого батька: усе життя працював над історією України.

Цілий ряд учених, громадських та політичних діячів, що вийшли з української шляхти — працювали в галузі історії України. Не можна забути таких імен: Туманський, Маркович, Риґельман, Бантиш-Каменський, Шафонський, Мартос і багато-багато інших.

Українська шляхта, надхнена «Історією Русів», складала тоді поміж собою політичні тасмні гуртки, Товариства, Братства, робила відповідні політичні заходи, працювала в різних ділянках культурної праці. Думка була єдина і чільна в української шляхти: домогтися української самостійної держави.

Спогадаймо братів ґрафів Капнистів. Ці українські шляхтичі і мову свою втратили, але гаряча любов до України, їх жертвенність — пали в душах їх.

Нелегальний, тасмний гурток, використовує нагоду 1791 року, коли здавалося, що мусіла бути війна між Прусією та Росією — посилає закордон братів Капнистів розвідатись, чи не можна використати тодішню европейську політику, скориставшись війною, і за допомогою Европи відновити Українську Державну незалежність. Ця справа була настільки тасмною, що, на жаль, слідів залишилось дуже мало. Договореність з Прусією була. Відомо документально, що граф Василь Капнист провадив переговори з пруським міністром Герцбергом і останній запевнив графа В. Капниста. Але, на жаль, у той час до війни не прийшло.

Спогадаймо і те, що ґраф В. Капнист з приводу введення в Україні кріпацтва, написав сумну, повну обурення «Оду на рабство».

Мріяла бувша козацька старшина та нащадки цієї старшини про відновлення Гетьманщини. Інтенсивно працювала українська шляхта і за найтемніших часів Миколи І-го (1825—1855). Не раз ІІІ-й відділ канцелярії царя (контррозвідка) нападав на сліди політичної роботи української шляхти, шукав царський уряд визначного кандидата на Гетьмана, але так і не пощастило викрити «змовників».

Крім праці над історією України та політичної праці — українська шляхта глибоко розуміла те, щоб вивести Україну на шлях державности, щоб виховати народні маси в дусі патріотизму, прищепити любов до рідного краю, до свого народу — потрібно іти за часом, прогресувати — тому потрібно розвивати й творити рідну культуру, науку, мистецтво.

Україна знала паризьку Сорбону, Карлів університет у Празі, знала високі школи Німеччини, Англії . . .

І Москва відкрила у себе університет.

Повстало на черзі питання серед шляхти, що треба й в Україні заснувати університет. Це зрозуміло, бо не може відродитись нація, коли не буде проводиря — Мойсея, коли не буде своєї високоосвіченої еліти. Лубенська шляхта ухвалила в Лубнах відкрити університет. Цьому противилась Москва, мотивуючи, що для заснування університету потрібно не менше два мільйони зол. карб. [4]). І друге, це не згоджувалось з московською політикою: Москва вирішила тримати Україну «в чорному тілі» — не давати освіти, закрити школи, які з давна існували в Україні, перешкоджати розвиткові української культури. Але Харківська шляхта повела конкуренцію з Лубенською.

Карамзин, видатний український шляхтич, який мав вплив при царському дворі, дав один мільйон зол. карб. на відкриття університету та шляхта поклала понад 1½ мільйона зол. карб. (точних відомостей подати неможливо) і волею-неволею Москва примушена була згодитися на певних умовах. Перш за все, Москва поставила умову, що викладова мова в Харківському університеті мусить бути тільки московська. Друге, керівництво в університеті буде московське і т. д. Як не прикро, але українська шляхта примушена була прийняти ці важкі умови. Москва була певна, що укр. шляхта неспроможна дати кошти на відкриття університету. А коли кошти були, то, знову таки, Москва певна була, що Україна не прийме тих умов, а гроші можна буде забрати і використати для цієї ж цілі, але на московській території . . .

Чимало прикростей перетерпіла, українська шляхта, але, врешті, умови Москви, приняла й університет 1805 р. в Харкові засновано — «Для виховання молоді малоросійського дворянства».

Треба нагадати, що укр. шляхта ще за гетьманату мріяла заснувати в Україні університет. Москва на це дивилася косо й вороже. Всіма засобами це питання відхиляла. Ця мрія здійснилася лише тоді, коли Москва була переконана, що в «Малоросії» не залишилося нічого від України. . .

Злобно дивилась Москва і на Ніжинський Ліцей князя Безбородко (відомого українського шляхтича, мецената української освіти, персонального секретаря цариці Катерини ІІ-ої, який дав великі засоби на заснування ліцея).

Отже матеріяльно Харківський університет поставила українська шляхта, але її духовним батькою й надхненником був козак, відомий філософ XVIII ст., Григорій Сковорода.

(Закінчення буде).

---

[4]) Вартість грошей тоді була так велика, що середній урядовець одержував 3—5 карб. на місяць.

Євген Онацький

Спокуса самовиправдання

(Нарис з суспільної психології).

Кажуть, ніби одна з характерніших українських прикмет, що нею люблять дорікати нам чужинці, це — ніби наші лінощі.

Великий малорос Микола Васильєвич Гоголь навіть створив був кілька несмертельних типів лінивих українських козаків, як Чуб та Пацюк, що цьому останньому вареники самі до рота летіли, бо йому лінь було їх брати та в сметану умокати та до рота нести!

Проте, з тих фізичних лінощів, що виникли були з пересичености, після московсько-большевицької школи, яка голодом навчала, а каторгою підганяла, мало вже чого залишилося, бо чужинці тепер, — за кордоном, бодай—українців за найкращих працівників уважають...

Та, крім лінивства фізичного, є лінивство духове.

І саме про це духове лінивство, що його нерідко оспалістю називають, тут і буде мова. Бо його в нас таки багато, ой, як багато! І краще нам було б цього «багатства» позбутися, бо воно нам часто шлях у світ зачиняє.

Виявляється наше духове лінивство в численних подіях нашого щоденного життя — в нашій неохоті до книжки, до поважних студій, до творчої ініціятиви, що її, за недавнім посвідченням Трумана, навіть у німців вибила кількалітня гітлерівська диктатура, — а що ж нам казати про тридцятилітню московську, сталінську?!

Виявляється вона в готовості скористатися з кожної вимівки, з кожного більш-менш придатного виправдання, щоб якогось взятого на себе обов'язку не виконати, щоб якогось зайвого духового зусилля не зробити.

Знаю я чимало наших людей, що на кожну свою хибу, на кожну свою невдачу в тій чи іншій справі знайдуть негайно якесь виправдання, — і то не тільки перед своїми приятелями, чи товаришами по праці, але — що найгірше! — і перед самими собою.

І отой постійний нахил до самовиправдання — це чи не найгірша, чи не найбезпечніша ознака духового лінивства, духової кволости, що через неї наші люди воліють іти шляхом найменшого спротиву — воліють називати себе «русскими», бо українців, мовляв, ніхто не знає, а москалі, поляки та жиди ще й не люблять! Воліють називати себе «поляками», бо поляки, мовляв, по всіх усюдах приятелів мають. Воліють називати себе в Північній Америці Джонами, в Арґентіні Хуанами, у Франції — Жанами, і тільки Іванами не хочуть більше ніде називатися, дарма, що американці чи англійці, хоч і на місяць заїдуть, все Джонами залишаться!

Ця відсутність духової мужности, що не дозволяє багатьом українцям ставити духовий опір чужинцеві і тим виявляти себе особами духово незалежними та свідомими своєї особистої й національної гідности, — одна з найгірших прикмет згаданого мною духового лінивства.

Бо ж в житті тільки сильні особистості, духово незалежні й гідні, здобувають собі пошану та визнання і витворюють духові цінності, що від них променіють і на їхню родину, й на їхню націю, і на все людство.

Італійський письменник Н. Сальванескі, якого уривків із творів чимало вже видруковано і в українській пресі в моїх перекладах, осліп на 26 році життя, — чи не була б це вистачальна вимівка для нього, щоб відмовитися від усякого дальшого духового поступу й сісти паразитом на шию власної родини? Але Н. Сальванескі написав — уже сліпим! — який десяток книжок, перекладених мало не на всі европейські мови, повних духової краси й сили, що мають на меті підтримати на дусі не тільки його самого, але й всіх інших, ніби покривджених долею людей. Отже — високе ідеалістичне завдання!

Але хіба Н. Сальванескі — якийсь виняток?

Хіба ж англійський поет Мільтон не написав, також уже сліпим, книжку, гордість англійської літератури — «Загублений Рай»?

Хіба Бетховен, зробившись глухим і не маючи можливости почути бодай одну ноту з своїх божеських симфоній, заперестав творити й далі архитвори музичної краси?

Хіба Пастер, розбитий паралічем, заперестав свої студії, що з них скористав увесь світ?

Хіба англійський романіст Текерей, що на його долю впало страшне нещастя — божевілля коханої дружини, заперестав писати свої романи, дарма, що стверджував:

— Скільки світлих сторінок написав я саме тоді, як мав найбільше бажання повіситися!

Всі ці люди мали прегарну вимівку, якнайкраще виправдання, щоб скласти руки, визнати себе переможеними і — або покінчити з собою (повіситися!), або віддатися на ласку родичів, чи приятелів, чи добродійних установ.

Натомість, вони ще з більшою напругою своїх духових сил продовжують боротьбу — і здобувають визнання всього світу.

Згадати б тут ще Олену Келер, народжену слухою і сліпою, що не тільки не скористала з спокуси самовиправдання, але навпаки, перемігши неймовірні трудноці, стала відомою в усьому світі письменницею, яка, ніколи не скаржачись на свою долю й не шукаючи в них для себе ніяких виправдань, любить повторювати:

— Дякую Богу за ці мої вшкодження, що тільки завдяки ним я знайшла саму себе, знайшла працю, знайшла Бога!

Скільки величі й краси в такому світлому героїчному наставленні!

І скільки духової мізерії відчувається, навпаки, в тих, що знаходять на кожному кроці виправдання своїй духовій лінощі, покликаючись на

найріжноманітніші «обставини» свого особистого, чи суспільного, життя.

Обставини... Так, ніхто не може заперечити, що бувають сили, супроти яких ми цілком безсилі. Бувають світові заверюхи, що несуть нас, як маленьку порошинку в куряві гураґану. Та гураґан — не вічний. І від нас залежить, як ми його сприймемо і як його для свого духового зросту скористаємо.

Еспанський філософ Ортеґа-і-Ґассе в своїй праці «Бунт мас» писав:

«Жити — це відчувати себе фатально зобов'язаним уживати своєї свободи рішення щодо того, чим ми будемо в світі. Ця наша діяльність рішення ніколи не може перестати. Навіть тоді, коли, в розпачі, ми віддаємося на призволяще тому, що має статися, ми лише вирішили більше нічого не вирішувати. І тому, нема хибнішого твердження, як твердження, ніби «обставини вирішують».

Навпаки! Обставини тільки створюють нам все нові проблеми, щодо яких ми мов все мусимо щось вирішувати. І тут вирішальну ролю відограє лише наш характер, наша вдача». (Париж, 1937, с. 43).

З того самого матеріялу, — писав і Ґете, — можна збудувати палац і хатинку, крамницю й віллу. Цегла й цемент залишаються цеглою й цементом, аж поки архітект не зробить із них чогось іншого...»

В людському житті ролю архітекта відіграє наше світонаставлення, наш характер, наша вдача.

Без сумніву, існують більш і менш сприятливі обставини, — але не в них сила.

Вирішує всетаки в решті решт людина, не обставини, — не в змислі матеріяльного успіху, певна річ, а в змислі д у х о в о г о поступу, в змислі д у х о в о ї п е р е м о г и чи д у х о в о г о з а н е п а д у.

Бо для нас матеріяльний успіх може бути, як у випадку московського комунізму, що підбив більше шостої частини світу, лише жахливим духовим занепадом.

Обставини служать тим, хто їх гідний, — себто тим, хто не сліпо їм віддається, але хто вміє їх використовувати. Про таких людей Макіявелі пише:

«Без випадку (себто, без обставин, Є. О.), їхній талант і відвага були б непотрібні, але й без цих їхніх прикмет, випадок (себто, обставини, Є. О.) пішов би на марно...»

Серед виправдань духової ліности, чи оспалости, найчастіше чуємо такі два: визнання власної меншевартости, і визнання маловартости світу.

Щодо визнання власної меншевартости (за яким дуже часто криється лицемірна, бо удавана, скромність, готова негайно образитися, якщо хтось із тою назверхньою самооцінкою погодиться!), то хіба ж дійсно не дає воно дуже успішного виправдання нашої нехоті до вольового духового зусилля, нащо змагатися? Пускайтеся, куме, на дно, нічого з того не вийде!

А тимчасом, скільки видатних людей, що здавалося, самою долею були присуджені до бездіяльности, замість пускатися на дно, робили героїчне зусилля і — перемогали побідно перешкоди, ніби непереможні!

Крім вищенаведених імен Н. Сальванескі, Бетховена, Олени Келер, Пастера, згадаємо ще тут Демостена, який, невважаючи на вроджену заїкуватість, зробився одним із найславніших промовців світу. Пригадаємо також Генделя, що з правою паралізованою рукою і в найбільшій матеріяльній мізерії, коли, здавалося, нічого вже більше не залишалося, як тільки «пускатися на дно», знайшов у собі ще стільки сили, що написав найбільшу в світі ораторію «Месія», якою й тепер захоплюються тисячні натовпи слухачів.

Так, визнавати себе нездатними — це найлегша вимівка, найпереконливіше виправдання, але, — як часто! — воно тільки машкара духової мізерної оспалости.

Інші знаходять виправдання в власній зневірі й в скептицизмі, в твердженні, що в світі забагато зла, що в ньому панує безґлуздя, і що тому не варто коло нього заходжуватись... Вони не вірять ані в те, що все має свою ціль у всесвіті, ані в те, що існує Боже Провидіння, ані в те, що людська доля далеко не вичерпується в житті на землі. І тому живуть, не відчуваючи на собі ніяких моральних, чи суспільних обов'язків, намагаючись взяти від життя якнайбільше особистої насолоди й вигоди, не думаючи про те, чому й для чого вони з'явилися в цьому світі й куди й для чого вони з нього підуть.

Про таких людей Едвін Бут говорив:

«Книжка життя — ніби перша книжка для вчення абетки: вміру того, як перегортаємо сторінки, знаходимо все трудніші слова; але кожне з них має своє значення, і, коли доходимо до останньої сторінки, навчаємося їх всі розуміти...»

Тому так часто й перед духовим зором людини нераз розгортається книга всього його життя, і та людина нараз починає вірити в те, в що перед тим відмовлялася вірити.

Вимівка скептицизму та зневіри — вимівка слабодухих та короткозорих; вимівка людей, духом лінивих та оспалих, що в тому свойому скептицизмі та зневірі знаходять виправдання своїй духовій кволості.

А тимчасом, ось один маленький факт (повз численні факти світової історії), що його оповів за колишнім міністром війни ЗДА, п. Ньютоном Бекером, п. Емерсон Фосдік в Рідерс Дайджест за 1948 р., і що виявляє нам, яку неймовірну силу має дух справжньої віри.

Ньютон Бекер відвідував по шпиталях американських вояків, важко поранених в другій світовій війні. Найбільш траґічним із всіх видався йому випадок із одним молодиком, що втратив дві ноги, руку і два ока. І дивно йому було дивитися, як цей каліка, примушений рухатися виключно на кріслі з коліщатами, залишався все в веселому, гарному настрої.

Кілька тижнів пізніше, п. Бекер знову зустрів директора шпиталю, де він бачив молодого інваліда:

— Як же ваш каліка? — запитав він. — Чи ще живе?

— Не тільки живе, але й одружився з сестрою милосердя, що за ним ходила!

Пройшло кілька років. Ньютон Бекер, що тимчасом увійшов до адміністративної ради університету Джона Гопкінса, довідався про скликання недзвичайного засідання ради професорів університету для присудження докторату філософії молодому воєнному інвалідові, який, не зважаючи на дуже важке каліцтво, успішно провів цікаві досліди. Ім'я нового доктора філософії здавалося п. Бекерові знайомим, і яке ж було його здивування, коли він довідався, що це був власне той молодий вояк, якого стан видався був йому найбільш із усіх трагічним.

Жорстока доля була дала цьому молодикові не одну підставу для виправдання неохоти до дальшої життєвої боротьби, але колишній вояк, що дивився на земне життя лише, як на іспит і на підготову до життя в вічності, не вважав можливим віддатися розпачеві та бездіяльності і — переміг із тріюмфом!

І тому має рацію п. Генрі Емерсон Фосдік, який поручає:

— Якщо маєте яку добру підставу для самовиправдання, не чіпляйтесь за неї, а відкидайте її якнайенергічніше!

Це бо — тільки спокуса для слабодухих.

Др. Микола Андрусяк
професор історії України на УВУ

Назва „Україна"

V. НАЗВА «УКРАЇНА» Й ОНОМАСТИТЧНА ПСЕВДОЛОГІЯ

З оповіщених наших статей [1]) виходить, що назва «Україна» не мала ніколи в українській мові значення «окраїни», хіба, що таке значення стали її в XIX—XX ст. хибно приписувати ті наші дослідники, що не розглянули всіх історично-мовознавчих матеріялів до неї. Тепер українська історично-філологічна наука переходить до денного порядку з «окраїнною» теорією походження назви «Україна». Але в останне реклямований початкуючим дослідником поліських говорів д-ром Іваном Сидоруком в «Свободі» (20 грудня 1950, ч. 295) «загально відомий з його наукової діяльности славіст проф. д-р Яр. Б. Рудницький», лектор української, польської і російської мов (а не як хоче Сидорук: «професор слов'янської філології Манітобського університету») побіч окремого лектора історії української літератури, яким є заслужений її дослідник проф. Леонід Білецький, — далі в торонтському «Гомоні Украни» (ч. 39 (44) з 7 жовтня 1950, «Ще про походження назви «Україна») і на I-ій Науковій Конференції Канадійського Відділу НТШ в Торонті [2]) в своїй доповіді про «етимологію і псевдологію назви «Україна» обстоює первісне «окраїнне» значення назви «Україна».

Щоб пізати, наскільки Ярослав Рудницький є дослідником української ономастики, слід переглянути його статтю про «Українське назовництво (ономастику)» в «Енциклопедії Українознавства» (зшиток 5, с. 366—68). Там він чваниться своєю збіркою 15 000 назв, але помилки в його енциклопедичний статті наводять сумніви щодо наукової вартости його ономастичної збірки. Ось для прикладу назву міста «Харків» виводить він від річки «Харків», а спитаєте його, а річка від кого має назву? Але не треба питатися «відомого нашого єдиного ономаста», бо історичних дослідів відомо, що Харків оснував козацький сотник Харко (ім'я Харко було популярним серед козаків) у 1654 р., а згодом від назви міста почав зватися лівий ручай р. Уди, притоки Донця, «Самбір» виводить він від особової назви «однозначної з грецьким «Автомахос» (по «вченому»), а тим часом це народня назва залісненя околиць міст Старого Самбора й Самбора («Самбір»), «Ряшів» виводить він, не знаючи розвідки д-ра Осипа Пеленського, від німецького (Райхсгоф», а тимчасом цей граничний город галицької держави снував ще перед німецькою колонізацією Надсяння за польської окупації від половини XIV ст., Ґерманівка в нього польського походження й тому він пише: «Ґерманувна», замість подати такі назви, що їх змінено в українській мові згідно з її духом, як Тернопіль (Тарнополь— від польського гетьмана Яна з Тарнова Тарновського, тестя князя Константина Василя Острозького, що опісля одідичив Тернопіль і залишив у ньому свою фундацію), Жовква (від польського гетьмана Станіслава Жулкєвського), Чесянів (польський «Цєшанув) і т. д. Не наводить Рудницький зразків переміни назв міст, про які згадують старі наші літописи: Лтава — Полтава, Вручий — Овруч: Возвягль, Возвягель — Звягель (Новгород Волинський), Ізяслав — Зяслав, Лучеськ — Луцьк, Угровеськ — Угруйськ і т. д. З того бачимо наглядно, що варта ономастика без історичних дослідів і сам Рудницький мусить признати, що дослідниками ономастики були наші історики Михайло Максимович, Володимир Антонович, Венедикт Площанський, о. Антін Петрушкевич, Олександер Лазаревський, Мирон Кордуба й інші.

Проте Рудницький вважає себе компетентним у «Гомоні України» строчити далі свої пояснення літописних назв «Україна» про переяславську, галицьку, забужанську, посковську, по-

---

[1]) «Самостійна Україна», Р. III, 1950, ч. 10—11, с. 12—17: ч. 12, с. 18—20.

[2]) Український Робітник, Торонто 1 грудня 1950, ч. 48; Новий Шлях, Винипеґ 2 і 9 грудня 1950. ч. 93 і 95.

лоцьку й над Окою «окраїни». Слід його справити, що 'Україна» над Окою в XV—XVI не межувала з мордвою, а названа так за свою попередню відокремленість від Москви. Хай він наведе повний текст джерела з натяком про «Україну» над Озівським морем, чи український запис з 1051 р. «на вкраїнах от татар», тоді не знайде він там потвердження своєї «окраїнної» теорії. Цитати з поезій Шевченка, наведені ним, також не скріпляють його, бо наш поет ніколи не вживав назви «Україна» в значенні «окраїни», чи — як хоче Я. Рудницький — «маючи перехідне значення від первісного «пограниччя» до значення «цілости українського національного простору». Тільки в Шевченка «Україна» це вся його батьківщина, а тільки в наведених ним цитатах за історичною тогочасною літературою лиш козацька Україна XVII—XVIII ст.

Українські історики при вияснюванні назви «Україна» не брали під увагу реляції італійця Альберта Бянкі-Віміна з половини XVII ст., бож цей венеціянець пояснював собі так назву території козацької України, якою вона тоді була поміж Польщею, Московщиною й Татарщиною; але ж назва «Україна» раніша і нашого, а не італійського походження. Очевидно, коли пишеться про перше «окраїнне» вияснення назви «Україна» в польській історіографії і публіцистиці, то цього не змінює й «відкриття» Я. Рудницького в «Київській Старині» з 1900 р.

Ярослав Рудницький, ніби не хоче зі мною полемізувати, але навіщо відсилає мене до Срезневського; я ще раз зазначую, що його «поради» мені зайві, його «праці» я читаю тільки на те, щоб їх справити, чого доказом є мої рецензії на його писанину. Рудницький робиться ніби «скромним», мовляв митр. Іларіон (проф. І. Огієнко) «висловив свій погляд ще в рр. 1918 й 19 в праці «Курс українського язика» і триває на цьому становищі з браку переконливих доказів на щось протилежне до сьогодні. Хай триває й «скріплює» його ономаст-псевдолог Ярослав Рудницький.

Бо з доповіді останнього в торонтському Відділі НТШ одно тільки слово приймаю для означення його таки ономастичних дослідів: «псевдологія». Бо ж псевдологією є промовчування Яр. Рудницьким того, що я з карпатоукраїнського терену навів джерельні матеріяли на потвердження» переходу слова «країна» в «україна» і твердити що «проф. Андрусяк . . . не знаходить історичних підстав на доказ, що слово «Україна» походить від «краяти». Цього останнього мені не треба було доказувати, бо це зробили інші: Шелухин, Р. Смаль-Стоцький і Ковалів, а навіть Яр. Рудницький в «Енциклопедії Українознавства» пише, що назва «Україна» походить від індоевропейського коріня (s) krei — відокремлювати, різати. Проф. д-ра Романа Смаль-Стоцького цілком промовчав Яр. Рудницький, а проф. П. Ковалева поставив між Чапленком і собою як поклонника «окраїнного» походження назви «Україна». Так виглядає ономастична псевдологія Ярослава Богдана Антоновіча Рудницького. Пора б покінчити в українській науці з гоголівським «ревизором з Петербурга»!

Очевидно погляди наших географів С. Рудницького і В. Кубійовича про межівне положення України між Европою та Азією не можуть входити в рахубу до назвознавчих дослідів. бо назва «Україна» не повстала на межі Европи з Азією.

Кадри наших днів

КОМУНІЗМ ЧИ РОСІЯНІЗМ?

Питання кардинальної ваги і від усвідомлення та зрозуміння тої проблеми багато буде залежати в будуччині людських існувань, витрачених більйонів долярів і доконаного знищення.

Над світом зависла безпосередня небезпека аґресії одної держави, політика якої в цілому спрямована на мілітарну окупацію і анексію цілого світу під свою владу і власність. Щораз то більше зачинають у світі переконуватися, що носієм тої аґресії є конкретна, матеріяльна сила, армія, індустрія, НКВД, п'яті колони. Хто ж вони? Наївні ідеалісти, — мрійники про рай на землі, фантасти безклясового суспільства, фанатики диктатури пролетаріяту, оборонці гнаних і голодних, месники за кривди і несправедливість — словом носії комуністичних гасел, що прагнуть побудувати краще будуче світу, визволити людину і народи з рабства? Нічого подібного. Комунізму, як ідеї, давно вже не існує. Її зрадили і похоронили ніхто інший, як саме большевицькі володарі Кремля. Якуж ідею, велику ідею, вони тепер голосять, коли цинічно глузують з міжнародніх договорів, коли бродять у крові невинних людей і зганяють сон із повік мільйонів не тільки рабів своєї батьківщини, але безжурних досі, ситих, одягнених і вигідних «буржуїв»? Який рай обіцяють вони запровадити на землі, коли у власній державі держать у концтаборах мільйони увязнених, невільників праці, і держать під терором майже 95 проц. свойого населення? Яку безклясову суспільність вони грозять запровадити у світі, коли їх власна держава є прикладом найбільшої соціяльної нерівности і несправедливости, де пропасть поміж вязнем концтабору і партійним вельможею далеко-далеко більша ніж віддаль, яка існує поміж робітником заводу Форда і її власником? Яку диктатуру пролетаріяту треба сподіватися від них, коли нарід — пролетаріят у них найганебніше використовуваний і поневолюваний. без права

на критику, без права на свободу сумління, на свободу дії? Де їх оборона гнаних і голодних, коли вони їх у себе мають найбільше, а в країнах, що їх насильством загарбали, нікого від гнання і голоду не звільнили, але їх лише скріпили?

Ні, комуністична ідея, гасла Марксового маніфесту давно вже погребані і мертві. В СССР — сьогодні живі і дійсні доктрини і гасла московського месіянізму, шовінізму, націзму в найгіршому розумінні того слова. Не комунізм, але росіянізм, імперіялізм російської імперії загрожує світові. Комунізм лише спритно використовувані большевицькими московськими імперіялістами для заблахманення очей «невизволених» що пролетарських мас, щоби при їх допомозі впровадити троянського коня російської аґресії у нутро чужих суспільностей, розложити їх морально внутрі, здемобілізувати їх національну відпорність, прибрати твердо у свої руки, а потім використати для своїх імперіялних цілей так, як використали Маркоса, Масарика і Бенеша, Раєка, Ґомулку, Димітрова, Петкова, і десятки-сотки інших наївних комуністів і їх поплентачів. Всі вони думали, що служать справі комунізму, а в дійсності служили справі російського імперіялізму.

І тому не комунізм, а росіянізм — загроза світу. Коли згине і розпадеться Російська Імперія—СССР. автоматично впаде число приклонників» (читай — платних аґентів СССР) комунізму.

І тому є наївним вірити, що вистачає змінити правлячу верхівку в СССР, на місце політбюра большевиків дати політ-бюро соціял-демократів, чи демо-лібералів, і загроза буде зліквідована. Того не вистане. Коли залишиться російська імперіяльна армія, російська імперіяльна внутрішня поліція, російська імперіяльна промисловість і російська імперіяльна духовість (в культурі, політиці) — то не буде спокою і безпеки світові.

Аджеж не задовольнились алянти зміною режиму Гітлера в Німеччині, а домагались і домоглись цілковитої її окупації, демілітаризації, деіндустріялізації, децентралізації і духового покорення.

І тому у випадку Росії треба стреміти до того самого. Коли було оправданим ділити живий німецький нарід на окремі незалежні від себе частини, то тим більше є оправданим розділити Російську Імперію, оту тюрму народів, бо вона не органічне ціле, але силою і терором сцентралізована держава, зложена з окремих народів, що все хотіли, хотять і будуть хотіти, змагали, змагають і будуть змагати бути свобідними і незалежними.

Як довго американська демократія ясно і виразно не поставить отого принципу в основу своєї закордонної політики, так довго число народів все буде велике, для яких американсаька демократія і її цілі будуть пустим звуком і незрозумілою фразою.

ПРОТИ ТАБУ

Є зовсім природнім, що над могилою тих, що відійшли у вічність, підкреслюється тільки їх добрі сторінки, навіть їх ідеалізується, підноситься понад їх властиву норму, додається апотеози. Тим більше це нормально, коли це робиться на могилі національного героя, що життя своє віддав у службі нації, в боротьбі за її визволення і поступ.

Але у всьому є міра. Ця ідеалізація не повинна переходити в Табу, в щось понадреальне. Культ героїв, пошанування помяти і заслуг, примір для інших — все це так. Але все це у формі культурній, европейській, гідній, достойній.

Ми маємо примір, як «шанують» в СССР Сталіна. Там він найідеальний, наймудріший, найбільший, . . . вчений, полководець, товариш, батько, державний муж, політик, спортовець, мистець, критик і т. д. У логічно і тверезо думаючої людини ще все викликує згірдливу усмішку і замість пошани вона почуває відразу до такого балвохвальства, рабства, азійського невільництва, та до такої особи.

Читаючи від двох місяців посмертні згадки про сл. п. ген. Тараса Чуприку, не можна увільниться від такого саме посмаку сервілізму, пересадженого в наші умовини наслідувачами підбольшевицького духа, які зараз «працюють» в еміґраційних частинах бандерівської організації. Це їх стиль і тон писання, що замість віддавати пошану, лише профанує пам'ять героя, який впав на стійці так само, як падали перед ним, з ним і будуть падати після нього — десятки-соткі боєвиків визвольного підпілля і збройного змагу.

Пощо творити Табу? Пощо затемнювати, замість роз'яснювати, постаті, їх правдиву ролю і величину? Пощо підноситися у фантастичні країни мрій, поезії, а залишити на боці правдиву правду?

Пам'ять сл. п. ген. Тараса Чупринки залишиться все великою, все буде він зразком патріога, державника, вояка і революціонера, навіть після своїх деяких похибок, бо їх має кожна людина. Злива публікацій про його геніяльність як стратега, полководця, політика, навіть спортовця — лише понижує його вартість. Це так нагадує Совдепію Сталіна, чи — Німеччину Гітлера, що краще не робити героєві Національної Революції «слави» прийомами і духом систем, проти яких він всією душею воював і за знищення яких він поклав життя.

Сл. п. ген. Тарас Чупринка — власність цілого українського народу. Він згинув в черзі Петлюри — Коновальця — Ольжича, Теліги, як дальший герой і боєвик Національної Революції. Усі намагання пришити йому партійну відзнаку, його поставою відзначувати поставу партії, спекулювати його заслугами на конто своєї партії, з нагоди свят присвячених його пам'яті, робити партійні агітації (як це мало місце, напр., в Чікаґо, де доповідач п. Ярослав Рак, спрофанував пам'ять генерала Чупринки своїми випадами проти «мельниківців») — поменшує постать генерала Т. Чупринки і ті, які це роблять, повинні над тим застановитися.

Тільки примітивні народи, племена мають і потребують мати Табу. Коли вони чогось не можуть зрозуміти, бо їх ум за примітивний, вони на те кладуть печать Табу. Ми того не потребуємо. Ми знаємо і розуміємо, що, хто, як, нащо

робить і зробив. Ми не потребуємо образів, але живі постаті, з їхніми похибками і заслугами, хибами і додатніми прикметами, врослими в життя сотнями відношень, а не іконозованих Табу.

І трохи правди в обличчі маєстату смерти. Не шаржувати, не брехати. УПА — створив от. Тарас Бульба. Він перший створив відділи, він знайшов назву. Це є правда і не потрібно її на могилі викривлювати.

ҐНОЗИ І ПРОҐНОЗИ

Засіб доброї волі і потурання походові російського імперіялізму з боку потуг Заходу, відповідальних за долю сучасного світу, вичерпаний. Тактичні маневри і дипломатичні уступки довели над провалля, якого ні проскочити, ні оминути не можна. Своїми власними похибками Західний світ поставив себе в положення, в якому йому не лишилося нічого більше, як зайняти поставу боєву і підняти визов, що йому кинули колишні його союзники, протеговані «нещасливі» і «бідні» теждемократи, відогріті і відживлені грішми і підсилені арматами «гнилих буржуїв».

Стало бо ясно: російський колос, опанувавши під свої впливи бездонне море і резервуар людської сили — Китай, діставши в дарунку від короткозорости аліянтських горе-політиків добрі вихідні стратегічні і політичні бази в Кореї, побережжі Тихого Океану. в Середній Европі — намірився на лобову атаку, щоб своєю «доблестною» червоною армією і морем людської саранчі з Китаю опанувати увесь світ. Бо тільки сліпий, або непоправний большевицький аґент буде дальше твердити, що поостава Росії зумовлена «дражненням» її аліянтами, що давши большевикам достаточні докази доброї волі і уступок, можна виминути війни і удобрухати доброго дядька Джо, який змушений, бороначи своєї безпеки перед «американським імперіялізмом», мобілізувати свої сили і боронитися . . . наступом на своїх сусідів. Таких наївних і невідповідальних поглядів, спеціяльно тут в ЗДА, стрічається немало і не бракує адвокатів, що, ніби в журбі за долю своєї батьківщини, дораджують відтягнути свої війська з лінії фронту, не мобілізувати Европи і своїх власних сил, мовляв, це може викликати в доброго Сталіна незадоволення і він буде змушений мобілізувати і себе. Ці адвокати забувають, що не на схилі 1950 року, але зараз в 1945 році, два місяці по закінченні другої світової війни, ніхто інший як Сталін заповів програму дальших своїх пятирічок, ціллю яких було дігнати і перегнати капіталістичні країни в продукції сталі, армат, літаків і кораблів.

Усвідомлення проте стану і положення не у всіх ще й сьогодні ясне і заяви Гувера, Тафта, Мак Корміка, Кеннана чи інших ізоляціоністів вказують достаточно, як далеко ще американській політичній думці до зрозуміння справжньої небезпеки, що зависла над їх головами. Шоста колона і найбільші її дорадники — наївність і безвідповідальність. получені з незнанням зовнішнього світу, спеціяльно психології і проблем Росії — тут ще мають велике насилення своїх впливів.

В такій ситуації можна і передбачувати проґнозу ходу випадків на найближчий рік. Він і далі буде роком очікування, сподівання поправи большевицьких провідників, і трачення дорогого часу, якого так потрібно Росії. В інтересі Росії є здобути час, бо вони знає, що зможе його краще використати від противників. Вона знає, що навіть заповіджена генеральна мобілізація продукції, встановлення стану поготівля і небезпеки, не потрафить наздогнати її в приготуваннях до великого походу на підбій світа. Росія знає, як велике є привязання американців до своїх телевізійних апаратів і авт, і вона знає, як довго вона могтиме розчисляти на час, поки безжурний американський горожанин зрезиґнує зі свого комфорту, щоби продукувати зброю на свою оборону. Вона ж сама продукує тільки бомби, літаки, танки і гармати. Росія знає скільки ще прийде дискусій, конференцій, розмов і балачок на тему, чи кидати атомову бомбу на Корею чи Китай, чи на Богу духа винен інший сателіт і жертву російської аґресії і вона теж знає, що коли врешті противник рішиться ту бомбу скинути, то скине її там, де це найменше потрібне, доцільне і вказане. Росія знає, що кожна атомова бомба на Китай, Корею, Польщу, Німеччину, Україну не приєднає Америці приятелів, а лише ворогів. Росія знає, скільки вона ще має відданих собі людей у найважніших ключевих позиціях оборонної системи, політичної і мілітарної, своїх противників.

І на те вона числить. Їй не потрібно зачинати війни, і вона її не значне. Війну зачали корейці, продовжують китайці, будуть продовжувати поляки, східні німці і інші сателіти і як кажуть самі москалі, «хватить» досить людей і гарматнього мяса на те, щоби протягнути війну до останнього етапу, коли на кін змагу виступить неторкнена, сильна і властива «армія пролетаріяту», щоби остаточним ударом докінчити знеможеного, вичерпаного «поліційними акціями» проти потенційних своїх приятелів західнього противника. Тому Росія не тільки може, але мусить, бо цього вимагає простий калькуляційний логічний розрахунок, собі позволити на політику чекання і проволоки. В тому часі не гинуть її бійці, не попадають в полон її дивізії, не кладуться в грузи її міста і не гинуть під ними сотні тисяч її працюючих рук. Росія може боротись до останнього китайця ще довгі-довгі роки, маючи все на оці факт, що за 5 літ такого стану, який теперішні державні мужі Заходу вважають вершком політичної мудрости і відповідальности, відношення сил поміж нею і Заходом зміниться у такому проґресі, як воно змінилось за останніх пять років, коли вона з ледви дихаючого під ударами німецької армії недобитка стала найбільшою потугою у світі і загрожує йому вже безпосередньо своїм чоботом.

Не будучи самою у війні з ЗДА, Росія держати буде її сили так господарські, як і мілітарні, у постійному зуживанні і поготівлі і вона сподіється, що такою політикою вона потрафить вичерпати матеріяльні і людські резерви і засоби навіть такого, до тепер здавалось, безмірно багатого і невичерпального колоса, яким є ЗДА.

Такі є проґнози в будуче. Вони випливають

з досвіду попереднього року, з оцінки здібностей і духовости політичних провідників Заходу і його духової та моральної сили. Вони логічно випливають з політики дотеперішніх керманичів міжнародньої ролі ЗДА, усіх отих аматорів державних справ від Стеттініюса починаючи, почерез Бирнса, Маршала, а на Ейчесонові кінчаючи. Треба бо бути дійсно безмірної скалі дилетантом в політиці, щоби, маючи так гарні позиції, добровільно себе заманеврувати в положення, в якому мусять гинути мільйони в обороні того, що їх провідники добровільно віддали на поталу. Усіх їх «добрий дядько Джо» вивів так у поле, що доля зраджених і полишених в Ялті і Тегерані на поталу російському імперіялізмові народів заглядає у вічі і решті з великих потуг нещасливої п'ятки.

ЧИ Є РЯТУНОК?

В сучасній ситуації в західно-европейській публіцистиці стрічається щораз частіше нотки дефетизму, песимізму, резиґнації, коли йдеться про загрозу московського імперіялізму і про можливості оборони перед ним. Справа одначе не така вже безнадійна. Немає положення, що його не можна б було змайструвати, треба до нього мати тільки достаточну дозу вмілости і витревалости. І на сьогоднішну ситуацію є рятунок, хоча ситуація сама собою направду грізна і критична. Не критична вона, як думають деякі, тим, що грозить війною, а критична тим, що вислід загрожуючої війни дає підстави до побоювання, що він може бути катастрофальний.

Що робити? В першій мірі треба повернути до твердих засад, до великих людей, де здорової моралі в політиці. Залишити крамарство і торговлю малими народами, дати їм вільно жити, стати їх протектором, опікуном, батьком і дорадником, відзискати їх втрачене довіря і приязнь (а вони на те ждуть), уневажнити договори, які дозволили Росії завести над ними терор і диктатуру, проголосити загальний клич свободи всіх народів і всіх людей. Бити правдивого ворога, а не його жертви, і бити його зараз, бо завтра буде запізно. Не пятнувати і цькувати, але помагати визвольним рухам народів, що стогнуть під російським чоботом, змагати не до зміни правлячої кліки, а до розвалу тюрми і випущення всіх людей і народів з неї на волю.

До того треба багато праці, бо сили підземелля і закулісів, відданих справі світового заговору, є ще дуже великі. Ми чуємо це н а кожному кроці. Ще сьогодні більшість демоліберальних редакторів плаче над долею большевицьких аґентів, яким Франко, Перон чи Чан-Кай-Шек не дозволили перевести в їх країнах на доручення Кремля «диктатури пролетаріяту», а сліпі на муки, смерть і стогін мільйонів рабів і жертв московського імперіялізму.

Тому працюймо над їх усвідомленням і молімся, щоби Провидіння дало їм змогу прозріти, бо не знають, що роблять. Відповідальність за долю нашу і наших дітей лежить тільки у нас. Ми є щасливі жити в країні, де влада є «з народом, для народу і з народу», а тому вона віддзеркалює духовий образ наш. Наша праця і молитва просвітить голови відповідальних мужів і політиків і вони врешті усвідомлять собі, що треба робити, щоби світ зберегти перед неволею, а той, що вже поневолений, звільнити з неї.

В першій мірі ми, українці, що як ніхто знають з досвіду і життя суть большевицької загрози, її великість, маємо тут багато до зроблення.

З ножицями по пресі

«Америка» — український католицький щоденник, урядовий орган «Провидіння» — Товариства українців-католиків в Америці, — в ч. 122/1950 містить редакційну статтю п. н.: **«Геть з націоналістичним і соціялістичним сектантством».** Редактор газети затривожений тим, що **«всупереч вимогам нинішнього міжнародного положення, всупереч волі рідного краю й його геройських борців, всупереч свідомости й найкращим задушевним бажанням всього нашого еміґраційного громадянства в европейських, американських чи британських краях ми нині більше розбиті й розсварені як колинебудь передше.**

В Европі, де наших людей з дня на день менше через виїзд до заокеанських країв, родяться щораз то нові українські партії і групи, зі щораз то більшою ненавистю й нетолеранцією. Чим менше людей, тим більше партій». Так само і в Америці та Канаді здобутки УКК, КУК і ПАУК» **загрожені, ті осяги захитані, бо знову виростають партійні й групові ріжниці, свари, обвинувачення, а то й ганебні денунціяції перед чужими людьми і урядами. До того всього розбрат між старою та новою еміґраціями не тихне, а посилюється, а в додатку й церковне роз'єднання між нез'єдиненними нашими братами ще дальше поширюється».**

Шукаючи за джерелом того нещастя, «Америка» його легко знаходить:

«Думаємо, що найбільшу вину за теперішнє розбиття українців поза рідними землями понесуть в першу чергу всі українські націоналісти, а потім всі наші соціялісти.

Обвинувачуємо в першу чергу націоналістів, бо від них ми найменше сподівались того браку дисципліни й того поділу сектантського, що розчетвертував їх самих, а в слід за тим і хаотизує та дезорганізує решту громадянства.

Бо чи час тепер на виучування й вишукування всіх «приципових» і безпринципових ріжниць між мельниківцями, бандерівцями, уґаверівцями і тими націоналістами, що осталися поза тими трьома таборами, не знаючи куди приступити, або не бачучи сенсу в жадному з них?

Український націоналізм, як одноціла доктрина, умер. Погребали самі ж його «провідники». На його гробі створили вже кілька націоналістичних сект. А процес сектанства все той сам: скоро ці ж секти породять нові секти. А нові секти потворять нові вчення на місце одної доктрини, нових фетишів на місце повір...

Хто здержить той пагубний розкладовий процес? Чи знайдуться між націоналістами люди, що зберуть назад всіх роз'єднанних до своєї батьківської віри — до спільної праці й боротьби за Україну?»

Ці правдиві і повні журби слова «Америки» належало б лише привітати, зрадіти, що редакція тої газети, в складі якої є люди, що самі раніше були творцями націоналістичних сект, підносячи руку бунту проти одної доктрини націоналізму і проти його одного законного проводу, якби за тими крокодилячими сльозами зворушливих редакторів не крилися всім відомі сектанські (саме сектанські!) цілі. Бо, коли редакторам «Америки» так дуже залежить на єдності, на праці і боротьбі за Україну, то чому вони не влучаться в спільне діло об'єднання, яке майже довершене, а саботоване лише бандерівськими і гетьманськими сектантами? Чому вони не підопруть морально і матеріяльно Українську Національну Раду? Чому вони не засудять тих, що перші створили націоналістичні секти, збунтувавшись проти законної влади? Чому вони не осудять анархістів і партійників, що розбивають (як у Вратфорді) українські протибольшевицькі маніфестації, а лише підводять під один стрихулець всіх, соціялістів, націоналістів і ще кого, щоби в тому збірному вишукуванні відповідальности і вини затушувати і загубити свою власну вину?

Адже ж редакторам «Америки» відомо, хто перший створив націоналістичну секту і розбив єдність націоналістичного руху. Адже їм відомо, хто вишукував «принципові» і безпринципові причини, щоби оправдати поділ і своє «блискуче відокремлення». Адже їм відомо, хто і як хаотизує тепер наше громадське і політичне життя. І теж їм відомо, який веде шлях до того, щоби наші внутрішні відносини направити, щоби зліквідувати сектанство, як рівнож їм відомо, хто і як може здержати цей розкладовий процес. І їм теж відомо, де знаходяться люди, як рівнож хто вони, які між націоналістами можуть зібрати назад всіх роз'єднаних до своєї батьківської віри.

Замість кидати демагогічні кличі, які нікому нічого, крім дальшого затьмарювання і затемнювання так ясних для всіх справ, конкретного не говорять, редакція «Америки» зробила б краще для загальної справи діло, якби відважилась назвати по імени тих, що завели сектанство серед націоналістів і дали притоку до дальшого його творення. Бо дивно якось вражає: Коли Бандера збунтувався проти свого законного зверхника, на думку «Америка» — це нічого надзвичайного. Так, видно, вимагає закономірний процес. Коли ж тепер бувші заговірники проти ладу, дисципліни і правопорядку не хочуть самі перед собою шануватись, і вже якась там з черги п'ята група (згадаймо лише всіх тих Левицьких, Турчмановичів, Реваків, Мітрінґів, Рябошенків, Андрієвських, Стаховів і десятків інших менших «провідників») відколюється від свого «провідника» Ст. Бандери, «Америка» нагло заговорила про загрозу.

Так, загроза дійсно існує, але не є правдою, що щойно тепер по приїзді нових еміґрантів до Америки. Вона заіснувала в тому моменті, коли група заговірників поважилась на святотатство бунту проти законного проводу і проти усталеного ладу, а в тому їм помагали і нинішні редактори «Америки». Грати сьогодні ролю об'єктивного, бепартійного ментора — зовсім справи не наладнає. А редакторів зовсім не вибілить від поповненого вже раз злочину. Основна вимога і етики і загального добра: вдаритися в груди і молитися. І вини шукати в першу чергу у себе.

Щож до українського націоналізму — то він не вмер. Вмерли морально лише деякі раніші його інтерпретатори. Але сам націоналізм, як виразник духа і волі нації, не вмре і він ніколи не може вмерти. Не один, а десятки бандер не потрафлять його вбити.

*

* *

Нещодавно еміґраційна наша преса опублікувала звернення воюючої України до еміґрації. Поміж багатьома іншими виясненнями, які були поміщені у тому зверненні, було написане таке:

«Памятайте, що сьогодні кожний українець за кордоном — це представник Воюючої України».

Як це звичайно бувало до тепер, так і тим разом партія Бандери не задовольнилась тим загальним, всенаціональним, авторитетним виясненням, але і собі подала тепер (на разі в бандерівській пресі — читай **«Український Самостійник»** з Мюнхену, ч. 45/1950 та **«Сурма»** — з 1. II, 25/1950 — а треба сподіватись, що його потім передрукує і вся «безпартійна» преса зі «Свободою» і «Америкою» на чолі) своє **«Роз'яснення Чроводу ОУН на Українських Землях щодо деяких ідеологічних, програмових і політичних питань».** В тому «роз'ясненні» роз'яснюється: **«Організація Українських Націоналістів далі визнає і підтримує Українську Головну Визвольну Раду . . .»**

«Ми (себто ОУН — Бандери) **вітаємо кожне здорове об'єднання українських самостійницьких партій і поза УГВР. Але всяке об'єднання цих партій, яке намагається злегковажити, обминути чи виключити УГВР або протиставитися УГВР, вважаємо за нежиттєздатне об'єднання, за твір виключно еміґрантський, без права виступати від імени Воюючої України».**

«Роз'яснення» підписане Проводом Українських Націоналістів на Українських Землях і носить дату 1. жовтня 1949 року, значить — з того часу, коли його провідником був сл. п. ген. Тарас Чупринка. Під зверненням Воюючої України, в якому кожного еміґранта робиться речником і представником її, видніє підпис теж сл. п. ген. Чупринки. Як погодити звернення Воюючої України з Роз'ясненням Проводу ОУН — залишиться тайною тих, що сьогодні на еміґрації фабрикують оті нісенітниці різних «роз'яснень», що замість дійсно роз'яснювати, ще більше затемнюють образ, що кожному повинен бути ясний.

Бо, що згадане «Роз'яснення» з дати 1. жовтня 1949 року зфабриковане на еміґрації про те свідчать такі обставини:

1) У зверненні Ст. Бандери з нагоди смерти сл. п. ген. Чупринки, говориться, що він — (Бандера) ще кілька днів перед смертю ген. Чупринки дістав пошту з України, в якій був власноручний лист від генерала. Зі згаданою поштою «роз'яснення» не було, бо коли б він дістав «роз'яснення» з тою поштою, або раніше, він напевно був би його опублікував.

2) В «роз'ясненні» є висловнене становище, що зовсім протирічить становищу ген. Г. Чупринки, висловленому у Зверненні Воюючої України. Не можливо, щоби одна і та сама особа підписувала в приблизно тому самому часі два документи, що собі суперечать.

3) В «роз'ясненні» висловлюється запевнення, що ОУН на Рідних Землях визнає і підтримує УГВР. Це є таке очевидне і ясне, що того роз'яснювати Проводові ОУН на Рідних Землях не треба. Там зовсім не існує сумніву щодо того. Натомість після Комунікатів Закордонного Представництва УГВР на еміґрації стало відомо, що Закордонні Частини ОУН (властиві бандерівці, бо в Краю ніхто Бандеру за свого провідника не визнає. Провідником ОУН був сл. п. ген. Г. Чупринка) не визнають Закордонного Представництва УГВР, тим самим і самої УГВР. Згадані Комунікати ЗП УГВР появилися щойно в 1950 р. отже логічно виходить, щойно після них виникла потреба опублікувати «роз'яснення».

4) Провід ОУН на Рідних Землях, очолюваний ген. Т. Чупринкою, видав вже раз звернення і в ньому він виразно признав кожній політичній групі чи її з'єднанням право виступати від імени Воюючої України. Він не тільки признав право, але наложив обов'язок. «Роз'яснення», що це право відмовляє «об'єднанням партій», суперечить основній настанові Краєвої ОУН, а може отже бути тільки фальсифікатом бандерівських еміґраційних авантурників і розбивачів єдности.

5) «Роз'яснення» цілковито суперечить духові Звернення Воюючої України, бо саме вона висловила вимогу створення одного політичного центру, яку бандерівці саботують, і припинення внутрішніх партійних роздорів, які бандерівці продовжують.

А поза тим «роз'яснення» містить стільки свідомого фалшу і пересмикування фактів, що є абсолютно неможливо, щоби воно могло зродитися в умах людей підпілля, що ведуть боротьбу з наїзником, бо стільки ненависти, зависти і жовчі до своїх українських братів не буде мати боєвик підпілля і вояк визвольного фронту. На це лише здібний еміґраційний Бандера, що залишившися десь у Баварських горах, в бункері, якого стережуть (перед відвідинами кореспондентів) озброєні гайдуки його СБ., в своїй хоробливій уяві веде «революцію» проти УНРади, видумує — в часі, який йому залишається вільним поза пасіянсом, — як то доказати українському суспільству,

що воно не має ані самостійницьких, ані здорових, ані протиокупантських, ані ідейних груп ні осіб, крім його групи і його особи.

Sic transit gloria mundi!

* * *

Нюйорська «Національна Трибуна» дуже занепокоєна тим, що «Фінансовий комітет порозуміння українських політичних ґруп» відважується проводити грошеві збірки на свої потреби. Навіть друкує листа до редакції якогось Левченка П. і спішить «замість відповіді» вияснити «Хто і на що»? (Гляди «**Національна Трибуна»**, ч. 31/1950). У виясненні «вияснюється», що **«політичне порозуміння політичних груп, оті його збірки, про які не знає УКК** (цікаво, чи про всі збірки ЗЧ ОУН чи ЗП УГВР — знає УКК? — прим. наша), **підривають фінансову роботу УКК, знеохочують громадянство до жертвенности і, зрозуміло, хаотизують громадське життя»**. Далі «вияснюється», хто така УНРада, яку деклярацію видала ОУН (Бандери), що тільки через ту деклярацію світ почув (так!) про боротьбу України, та що 4-тий конґрес УКК, ухвалюючи один народній фонд, виключив усякі збірки на ті самі українські народні цілі.

Ми не збираємось боронити самого порозуміння трьох політичних українських груп, бо до того не маємо ніякого уповноваження. Але в ім'я справедливости мусимо напятнувати роботу редакторів «Нац. Трибуни», які використовують кожну нагоду, щоби лаяти Українську Національну Раду. Вільно збирати кожному товариству, організації, групі, чи людині — це незаперечне право, що прислуговує кожному. Чому з нього можуть користати лише закордонні частини ОУН? УКК — дає 10 проц. не тільки УНРаді, але і на підтримку визвольної боротьби УПА, як свідчить згаданий п. Левченко П., (цікаво при нагоді булоб довідуватись хто підписує квіти, за гроші, які йдуть на УПА, — Лебідь чи Бандера? — прим. наша), дає теж на культурні цілі, на НТШ, на УВАН, на Квартальник. Та всеж таки не зважаючи на те, і «представник» УПА, і НТШ, і УВАН, і навіть редакція «Квартальника» збирає, де може, гроші на свої потреби і ніколи «Національна Трибуна» не назвала цього знеохочуванням громадянства, чи хаотизуванням громадського життя.

Саме громадянство, складаючи чи відмовляючись від складання своїх пожертв, дає найкращий свій осуд, чи воно згадану акцію попирає чи осуджує. Це власне і є справжня демократія, відрізнена від народньої демократії «Національної Трибуни», що, на жаль, так сильно нагадує сталінський терор. Ціле щастя, що панове з «Національної Трибуни», крім «доброї» волі до терору, нічого не посідають, аби його практично виконувати. Але і їхня писанина багато шкодить.

* * *

«Наша Мета» — український національний часопис, що виходить в Торонто (Канада) в ч. 46 (58)/1950 р. містить в статті «Здираємо маску» (з бандерівців — прим. наша) таку характеристику мюнхенської газети «Український Самостійник» та її редактора (відомого фанатика — бандерівця, розбивача єдности в УНРаді, та типового еміґраційного крикуна в імени «воюючої України»):

«Коли п. редактор, людина з університетською освітою, а не якийсь простачок, що не розуміє прочитаного, коли п. редактор «Українського Самостійника» таке написав, то тим допустився звичайної брехні (підкреслення «Нашої мети»)... **А збрехав на те, щоби нацькувати проти католицького часопису православних і так поширити ще більшу незгоду в Українській Нації. Отже назвім роботу п. редактора «Українського Самостійника» так, як її треба назвати: роз'єднування і розсварювання українців на релігійному полі. І оте розсварювання (яке поручає своїм аґентам робити большевицька Москва) робить саме... п. редактор «Українського Самостійника», в якім свого часу була стаття про тайні доручення Москви для своїх аґентів: щоб ширили роз'єднаня між українцями католиками і православними».**

«Ми, пригадуємо ще тут тільки, що за редакції цього самого пана в «Українській Трибуні» вийшла книжка Домонтовича, про яку п. М. Донцова наликала виразно, що це вода на большевицький млин. І ця ж сама газета містила ряд статтей, у яких обстоювала большевицьку колективізацію...».

До тої характеристики п. редактора (і цілої газети) «Українського Самостійника», поданої так поважною і розважною гаетою, яка є «Наша Мета», не багато приходиться додати. Треба радіти, що канадійські католики пізналися в час на овечій шкурі «національного революціонера» з бандерівської газети і треба б було лише побажати, аби вони належно поінформували про те своїх колег з філядельфійської «Америки». Там все ще вірять, що п. редактор «Українського Самостійника» і йому подібні редактори мають монополь на революцію і є одинокими представниками Воюючої України.

* * *

Відповідаючи на тенденційну і просто наклепницьку статтю польського «спеца» від українських справ проф. В. Студніцького в польських лондонських «Вядомосцях» і спростовуючи фальшиві закиди щодо подій підчас 2-ої світової війни, от. Т. Бульба-Боровець, пише м. ін. в **«Українських Вістях»** (Новий Ульм, 17 грудня 1950 р., ч. 101):

«Пан Студніцкі — руками Галицької Дивізії, Бандери та Мельника — вирізує 100 тисяч польських селян в Україні, 500 тисяч викидає з осель, палить католицькі церкви. Насамперед тут знову маємо справу з явною брехнею щодо Галицької Дивізії та організації Мельника і тенденційне перекручування та перебільшування фактів. Не сюдою дорога до з'ясування справжнього стану речей та нормалізації взаємин між двома націями. Ми не заперечуємо, що в ті бурхливі часи деякі непочитальні українські елементи, споріднені в світогляді з шовінізмом і божевіллям пана Студніцкого, допускалися анархічних актів проти польських нац. меншин України. Були випадки, де горіли польські оселі та католицькі церкви. Але чому поляки тут же не повставлять так само голосно іншого питання: де криється причина подібних аходів? Чому в той же час не горіли, приміром, оселі чеських колоністів та їхні церкви, що стояли поруч осель польських колоністів?

Коли ж пан Студніцкі про ті причини «забув», то я йому нагадаю. Бо чехи не пацифікували українців так, як це робили поляки за мирного часу. Бо чехи не мордували українців по кацетах так, як це робили поляки в Картузькій Березі. Чехи не вішали українців так, як їх вішали й катували по комісаріятах поляки. Чехи не розвалювали українських церков так, як це робили поляки на Холмщині. Під німецькою окупацією чехи не були «дольмечерами» в урядах Коха так, як це робили поляки, провокуючи всіма засобами українців. Чехи не були в 1943 році в «українській поліції» так, як поляки, коли українська поліція пішла в партизани. Чехи не були аґентурою большевицьких партизан так, як це робили поляки. Чехи не палили українських осель та церков то з німцями, то з большевиками так, як це робили поляки.

Коротка память у пана Студніцкого!»

Дуже сумно, що на 11-ий рік після втрати поляками їхньої державности доводиться стверджувати, що польська політична думка ще не усвідомила собі того, що побразкування старо-шляхетською шабелькою й готування нагая для «хлопа-русіна» польської держави не збудує.

З хроніки нашого життя

На Рідних Землях

Як подають деякі закордонні пресові аґенції, відділи Української Повстанської Армії захопили місто Мукачів на Закарпатті. Після ліквідації укріпленого посту совєтського МГБ, забравши двох полонених — майора МГБ Аралова, команданта району і капітана Човакова, заступника його — повстанці відступили до своїх сховищ в Карпатах. У Підгорянах висаджено в повітря залізничий міст. Місцевий гарнізон МГБ перейшов на бік повстанців.

До Станислалова (Західня Україна) большевицька влада примусово спровадила і поселила багато азійських народностей, головно кіргізів. Станиславів і околиця доосновно змінені: в місті майже не чується української мови. Зі сіл вивезено українське населення, а решту вимордували. Приватних господарств не існує. Їх місце зайняли колгоспи і державні філварки.

За минулий рік книжкові продукції в Україні годиться відмітить такі нові книжкові появи з ділянок красного письменства: В. Лозовий: «В долині Стрипи», А. Хорунжий: «Буковинські оповідання», М. Чабанівський: «Свіжа Скиба», С. Олійник: «Наші знайомі», Н. Рибак: «Переяславська рада». Більшість книжкової продукції становлять переклади російських клясиків і сучасників, як С. Бабаєвського, М. Бубенцова, М. Павленка, та перевидання українських клясиків — Л. Українки, Нечуя-Левицького, С. Руданського, С. Васильченка та ін.

У Києві продовжуються виклади в республіканській партійній школі, призначені для визначних діячів науки, літератури і мистецтва. Виклади «добровільно» відвідує 4.600 осіб.

Декретом голови Верховного Совета УССР — Гречухи покликано на заступника голови Верх. Сов. УССР — Анатолія Петровича Єрименка.

На останній конференції Комсомолу університету ім. І. Франка у Львові секретар організації Череховський подав у звіті число комсомольців серед університетської молоді на 2000.

Статистичне Управління УССР проголосило повідомлення про розвиток промисловости УССР у 3-му кварталі 1950 р. Повідомлення говорить, що плян виконано в цілому, у всіх родах продукції на 103 проц.

Коло Полтави, на тому місці, де війська царя Петра І перемогли шведську армію короля Карла XII, большевики відкрили музей історії полтавської битви.

Генерального Секретаря ОД Триґве Лі ноту, в якій протестує проти продовжування большевиками народовбивства в Україні, та проти намагання представників Совєтської України репрезентувати перед ОД український нарід.

В місяці листопаді 1950 р. Комітет Українців Канади, організація об'єднання українців в Канаді, святкував 10 роковини свого існування.

В Нью Йорку засновано «Об'єднання Кол. Вояків українців в Америці, якого завданням є опіка над воєнними інвалідами, вдовами, сиротами та ветеранами.

Накладом В-ва «Україна» вийшла в Новому Ульмі (Німеччина) друком книга Івана Багряного «Сад Гетсиманський» — роман з совєтської дійсности часів Єжова.

В грудні 1950 р. минуло 10 літ існування і праці Комітету Українців Канади (КУК).

В Канаді розпочав свої виступи український репрезентативний хор «Ватра» під управою проф. Л. Туркевича.

В Торонто (Канада) створено ініціятивний Комітет по скликанню Всеканадійського З'їзду жертв російського режиму.

На еміґрації

З нагоди четвертого Конґресу Поштової Спілки обидвох Америк і Еспанії в Мадриді відбулася філятелістична вистава, в який взяло участь 27 держав і понад 360 філятелістів. На виставі був окремий український відділ, для якого збірку українських марок (Української Народньої Республіки, марки різних допомогових комітетів, таборових пошт, Української Національної Ради тощо) зладив д-р Дмитро Бучинський.

В Мадриді вийшло надзвичайне число журналу «Оріенте», присвячене в цілості Україні. Там теж появилося 4. число Інформативного Бюлетеню Комітету представників поневолених народів, в якому було присвячено увагу українським справам.

З приводу смерти шведського короля Ґустава V, уповноважений ВО УНРади ред. Б. Кентржинський зложив в імени УНРади кондоленції в Королівському замку. Крім того Представництво ВО УНРади разом з Українською Громадою ім. Гетьмана Орлика та Українським Академічним Клюбом вислали телеграму з привітами і побажаннями на ім'я нового короля Швеції. На обидві телеграми надійшли відповіді за підписами нового короля Швеції, Ґустава Адольфа, і міністра закордонних справ Швеції, Остена Ундена.

Останне засідання ВО УНРади було присвячене справі поповнення представництв ВО в різних країнах, покликаних тим уповноважених, питанню участи українських представників у різних міжнародних організаціях та проблемі консолідації українських сил, зокрема на революційно-визвольному відтинку.

У Філядельфії (ЗДА) помер 13 грудня ц. р. б. Державний Секретар Внутрішніх і Закордонних Справ ЗОУНР, Голова дипломатичної місії УНР у Вашинґтоні, член Боєвої Управи УСС, б. редактор «Діла» у Львові, Заступник голови УКК в ЗДА і Містоголова Панамериканської Української Конференції, останньо редактор щоденника «Америка» — д-р Лонгин Цегельський.

В дні 30 грудня ц. р. у Вінніпеґу відбулась XV Крайова Конференція Молодих Українських Націоналістів (МУН) Канади.

В днях 29, 30 і 31 грудня ц. р. у Вінніпеґу (Канада) відбулась XIV Крайова Конференція Українського Національного Об'єднання (УНО) і Братніх Організацій. Головою УНО обрано інж. В. Комара.

В Парижі почала виходити нова українська газета «Соборна Україна», за редакцією Р. Голіяна і М. Добрянського.

В Ризі (Латвія) в бібліотеці Академії Наук, віднайдено примірник «Слова про похід Ігоря» в латвійській мові, переклад якого зробив А. Кребінь Куйву.

Виконний Орган УНРади, за підписом проф. Ісаака Мазепи і д-ра Степана Витвицького, вислав на руки

БІБЛІОГРАФІЯ

Володимир Мартинець: ШЛЯХОМ ТАБОРІВ Д. П. — Спогади із скитальщини. — Вінніпеґ 1950. Друком «Нового Шляху». Стор. 384.

НА ВАРТІ. — Журнал Спілки Української Молоді в Канаді. — Листопад 1950, ч. 9 (14). Рік II.

ПОРОГИ. Літературно-мистецький журнал. — Вересень 1950. Ч. 12.

ГОЛОС СПАСИТЕЛЯ. Місячник. Р. 22. Ч. 12. Грудень 1950.

СВІТЛО. Католицький часопис для українського народу. Рік XII. Ч. 20, ч. 21.

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВНЕ СЛОВО Церковно-народній журнал для православних українців. — Рік XXX. Ч. 1. Грудень 1950.

THE UKRAINIAN BULLETIN. Published Semi-monthly by The Pan-American Ukrainian Conference. Vol. III, № 22.

Богдан Михайлюк: ВАРШАВСЬКИЙ ДОГОВІР В СВІТЛІ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ КРИТИКИ. — Вінніпеґ 1950. Накладом автора. Стор. 112.

ЛОГОС — Богословський квартальник Т. 1., Кн. 3, Липень—Вересень 1950. Видає і редагує Колегія Професорів Духовної Семінарії оо. Редемптористів у Батерфорд (Канада).

МОЛОДЕ ЖИТТЯ — часопис Українського Пласту, ч. 7—8 (98—99) за липень—серпень 1950 і 9—10 (100—101) за вересень—жовтень 1950. Видає Головна Пластова Старшина. Дітройт, ЗДА.

ЖІНОЧИЙ СВІТ — ч. 12 (грудень 1950). Видає Організація Українок Канади ім. Ольги Басарабової.

З життя в ОДВУ

НЮАРК. «Академія в честь Митрополита гр. Шептицького» Нюарк, Н. Дж. ЗДА.

Дня 10 грудня 1950 р. відбулась в Нюарку академія в честь Великого князя нашої церкви бл. п. митрополита Андрея Шептицького. Львину частину праці в уладженні цеї академії вложив місцевий 70-ий Відділ Організації Державного Відродження України (ОДВУ). На програму свята зложились три промови, деклямації, соля тенорове і баритонове, фортепян, скрипка та продукції хору «Трембіта».

Свято відкрив о. ігумен Краєвський, парох місцевої гр.-кат. церкви, взиваючи до вшанування бл. п. митрополита однохвилинною мовчанкою. Обі промови п. С. Новицького, по українськи, і п. І. Романишина (місцевого адвоката, тут родженого), по англійськи, дуже добре схопили сильветку митрополита, не лише як церковного достойника і українського патріота, але також як велику особистість на вселюдську міру.

Атракцією свята був виступ молодих адептів музичної музи пп. О. Поповича, піяно, і ще молодшого скрипака Я. Веньки. Притягання молодих сил до суспільної праці особливо записати треба на додатне конто комітету імпрези. Сольо баритонове проф. Р. Левицького з Елізабету приняла публика, яка вщерть виповнила салю в Українській Централі, довготриваючими оплесками. Виступ хору «Трембіта» під орудою дир. п. М. Добоша ще раз доказав, що хор цей що раз краще розвивається.

З інших виконавців відмітити належить деклямацію п. дир. Й. Гірняка, який заступив перешкодженого свого учня п. З. Змія, спів Ю. Ковіньки, тенора, і малу декляматорку К. Назар. Акомпаніювала добре п. М. Шумейко.

Декораційним оформленням сцени занявся п. П. Войновський.

Поминаючи деякі недотягнення — як майже одногодинне опізнення — імпрезу можна уважати за вповні вдатну, а комітетові академії належаться слова признання за його працю.

Д-р Осип Андрушків.

ЧІКАҐО-БОРНСАЙД. Недавно тут відновлено давний **52 Відділ ОДВУ,** який під час війни припинув був свою діяльність. Вибрано Тимчасову Управу і рішено було розпочати працю. Молодий Відділ влаштував в дні 19 листопада ц. р. **Листопадове Свято** в пам'ять героїв, що згинули підчас зриву. В програму свята ввійшли:

1. Відкриття і віддання пошани впавшим Борцям — о. Іван Шнурев;
2. «Коли Ви вмірали» муз. Гайворонського — хор;
3. «Героям Листопаду» О. Олеся — деклямація Іни Ткачук;
4. «Ой нагнувся дуб високий» муз. Гайворонського — хор;
5. Святочний реферат — д-р Юліян Вассиян;
6. Стрілецькі пісні — фортеп'ян проф. Ігора Білогруда;
7. «Юнацька пісня» О. Олеся — деклямація Галини Бондар;
8. (Чорна рілля ізорана» ар. Кошиця — хор;
9. 'Незнаному воякові» О. Ольжича — деклямація Сергія Сущика;
10. «За Україну» — хор;
11. Кінцеве слово — п. Микола Цьвян;

Співав хор під управою проф. М. Запухляка.

ЧІКАҐО-НОРД. В дні 26 листопада ц. р. відбулися річні Загальні Збори **2-го Відділу ОДВУ ім. О. Бльжича в Чікаґо.** На зборах було присутних 36 членів Відділу. В програму зборів, крім звіту уступаючої Управи і вибору нової Управи Відділу ОДВУ, ввійшов реферат д-ра Ю. Вассияна на тему: «Змаг світів і ми». Реферат цей дав глибоку аналізу сучасного світового духового і політичного положення та вказав шляхи, яким повинна йти світова і українська політична думка, відповідальна за долю свою і українського народу, щоби здійснити мрії про врятування світу перед світовою загрозою большевизму і наше державне відродження. Присутні вислухали реферату з великою увагою.

На Загальних Зборах Відділу вибрано нову Управу 2-го Відділу ОДВУ в такому складі: інж. Степан Куропась — голова, мец. Андрій Гаєцький — місто-голова, д-р Петро Стерчо — секретар, інж. Василь Нагірняк — організаційний референт, Юрій Боксар — скарбник, Степан Маланчук — кольпортер, Роман Мицик, Юрій Дацишин — члени Управи. До контрольної Комісії обрано пп. Любаса, Масника і Романюка. Референтом Молоді ОДВУ — Білецького.

70-тий Відділ ОДВУ в Нью Арку ділиться з українськими громадянами членами ОДВУ і читачами журналу «Самостійна Україна» сумною вісткою про несподівану смерть довголітнього члена Відділу ОДВУ бл. п. **Івана Варницького.** Покійний був активним, жертвенним і щиро відданим праці членом ОДВУ, працював в Комітеті будови української пресвітеріянської церкви в Нюарку, був передплатником нашого журналу. Він був зразковим батьком, щирим українським патріотом та відданим загальній справі громадянином.

Клонимо голови перед памяттю нашого Покійного Друга Івана Варницького.

Центральна Управа ОДВУ,
Управа 70-го Відділу ОДВУ в Нюарку,
Видавництво «Самостійна Україна».

КЛІВЛЕНД. 8-мий Відділ ОДВУ в Клівленді в залі Українського Народнього Дому в дні 12 листопада 1950 р., в год. 2:30 по полудні влаштував доповідь п. Миколи Бігуна на тему «Завдання української еміґрації».

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

В Адміністрації «Самостійної України» знаходиться ще певна скількість комплектів і поодиноких чисел журналу «Самостійна Україна», які на бажаня висилається замовляючим тільки за попереднім надісланням грошей. Ціна цілого річника $ 3, ціна поодинокого числа $ 0,25.

Замовлення разом з грішми слати на адресу адміністрації:

INDEPENDENT UKRAINE
P. O. Box 194, St. Paul 2, Minn.

З сьогоднішним випуском ціна нашого журналу коштуватиме $ 0,30 за число, а річна передплата $ 3.

Просимо наших передплатників відновити передплату на 1951 рік.

Журнал висилаємо тільки тим передплатникам, що вислали передплату на 1951 р., та тим кольпортерам, що розчислилися з розпродажі журналу за 1950 рік.

Ще раз пригадуємо кольпортерам обовязок вирівняти залеглості.

Адміністрація «Самостійної України».

ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Канада:
THE INDEPENDENT UKRAINE
P. O. Box 387
Winnipeg, Man., Canada

Аргентина:
"PEREMOGA" BOOKSTORE
25 de Mayo 479 (14
Buenos Aires, Rep. Argentina

Бразилія:
STEPAN PLACHTYN
Pr. Gal. Osokio, 568
Curitiba — Parana — Brasil

Австралія:
Pr. A. SYCZYNSKYI,
26 Beaconsfield St.
Auburn — Sydney, NSW, Australia

Англія:
W. S. SHEWCHUK
123 Notting Hill Gate
London, W 11, England

Франція:
A. DOMARATZKY
13, rue Biot,
Paris 17-e, France

Італія і Близький Схід:
Dr. W. FEDORONCHUK
Via Nemorense 100, inr. 22
Roma, Iralia